

GEMEENTE HOUTEN

CULTUURHISTORISCH ONDERZOEK EN ADVIES

HOUTEN-ZUID (SCHALKWIJK EN TULL EN 'T WAAL)

Opdrachtgever

Naam : GEMEENTE HOUTEN
 Contactpersoon : B. Peters en Y. Monincx
 Adres : Postbus 30
 PC + plaats : 3990 DA Houten
 Tel. : 030-639 26 11
 Mail :

Bevoegd gezag

Naam : GEMEENTE HOUTEN
 Contactpersoon : B. Peters en Y. Monincx
 Adres : Postbus 30
 PC + plaats : 3990 DA Houten
 Tel. : 030-639 26 11
 Mail :

Uitvoerend bureau

Naam : Cuijpers Advies/ Projectbureau Ruimtelijke Ontwikkeling b.v.
 Auteur : ir. J.J. Cuijpers
 Adres : Gouverneur Hultmanstraat 2
 PC + plaats : 5224 CJ 's-Hertogenbosch
 Tel. : 06 - 5146 1115
 Mail : info@posd.eu
 Website : www.posd.eu
 Projectnummer : 46006

Samenvatting

Het studiegebied omvat het gebied van de gemeente Houten ten zuiden van het Amsterdam-Rijnkanaal en bevat de kernen Tull en 't Waal en Schalkwijk met het daarbij behorende buitengebied. Het betreft oude nederzettingen waar archeologische restanten uit diverse tijdperken zijn aangetroffen. Ook bovengronds zijn er vele restanten uit diverse tijdperken aanwezig, zoals middeleeuwse wegenstructuren, historische bebouwing en oude beplanting. Het studiegebied blijkt zeer rijk aan historische restanten. Ook zijn er complexen van historische elementen aanwezig (zogenaamde ensembles) die samen een belangrijke historische waarde hebben, zoals De Brink in Schalkwijk en de aangrenzende bebouwing en de lintbebouwing in Schalkwijk en in Tull en 't Waal. Daarnaast hebben de historische elementen en ensembles een belangrijke waarde voor de ruimtelijke structuur van het gebied. Daarom is het noodzakelijk dat de aanwezige cultuurhistorische waarden worden beschermd in op te stellen bestemmingsplannen.

Versietabel

versie	datum	Inhoud	status	validatie
1-1	15 04 2013	conceptrapport	concept	JC
2-1	17 06 2013 23 07 2013	Opmerkingen opdrachtgever verwerkt/ NHW op inventarisatiekaart verwerkt	concept	JC
2-2	02 09 2013	Enkele aanvullingen/wijzigingen	concept	JC
2-3	24 09 2013	Enkele redactionele wijzigingen	Definitief rapport	JC

GEMEENTE HOUTEN

CULTUURHISTORISCH ONDERZOEK EN ADVIES

HOUTEN-ZUID (SCHALKWIJK EN TULL EN 'T WAAL)

Inhoud

0.	INLEIDING	3
0.1	Aanleiding	3
0.2	Doel	3
0.3	Leeswijzer	3
0.4	Werkwijze	4
1.	DE AANWEZIGE SITUATIE EN CULTUURHISTORISCHE WAARDEN	6
1.1	De ondergrond	6
1.2	Korte beschrijving van de geschiedenis van het gebied	7
1.3	Aanwezige cultuurhistorische waarden	18
1.3.1	Archeologie	18
1.3.2	Historische bebouwing	20
1.3.3	Historisch-geografische waarden	22
1.3.4	Ensemblewaarden	34
2	ADVIES	36
2.1	Waardering	36
2.1.1	Methodiek	36
2.1.2	Archeologie	36
2.1.3	Historische (steden)bouwkunst	36
2.1.4	Historische geografie	37
2.2	Wijze van opname in het bestemmingsplan	37
	SAMENVATTING	40
	<i>bijlage 1 - geraadpleegde bronnen</i>	41
	<i>bijlage 2 - lijst van Rijksmonumenten</i>	43
	<i>bijlage 3 - lijst van gemeentelijke monumenten</i>	45
	<i>bijlage 4 - bestemmingsplanregels</i>	51

GEMEENTE HOUTEN

CULTUURHISTORISCH ONDERZOEK EN ADVIES

HOUTEN-ZUID (SCHALKWIJK EN TULL EN 'T WAAL)

0. INLEIDING

0.1 Aanleiding

In opdracht van Gemeente Houten heeft Cuijpers Advies/Projectbureau Ruimtelijke Ontwikkeling b.v. in april 2013 een onderzoek uitgevoerd naar de aanwezige cultuurhistorische waarden in het gebied van de gemeente Houten ten zuiden van het Amsterdam-Rijnkanaal. Op basis van de onderzoeksresultaten is vervolgens een advies met betrekking tot wijze van opname van de cultuurhistorische gegevens in een op te stellen bestemmingsplan geformuleerd. De gemeente Houten laat bij de voorbereiding van een nieuw bestemmingsplan een cultuurhistorisch onderzoek uitvoeren, overeenkomstig de regelgeving zoals die sinds 1 januari 2012 wettelijk verplicht is. Het gaat daarbij om het in kaart brengen van archeologische, historisch stedenbouwkundige en historisch-geografische waarden en het beschrijven van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige waarden en de aanwezige of te verwachten monumenten in het plan wordt omgegaan. De gemeente Houten heeft het erfgoedbeleid vastgelegd in de nota 'Gekoesterd Erfgoed'¹ uit 2004, een integrale beleidsnota op het gebied van de bovengrondse en ondergrondse monumentenzorg. Verder is het archeologisch beleid vastgelegd in een archeologische beleidskaart² (2007) en in het Paraplubestemmingsplan Archeologie (2011).

0.2 Doel

Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van het erfgoed³ binnen het plangebied, en het beschrijven van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige waarden en de aanwezige of te verwachten monumenten in het plan wordt omgegaan

0.3 Leeswijzer

De rapportage is bedoeld om opgenomen te worden in de toelichting van het bestemmingsplan. Daarom is deze inleiding niet mee genummerd. In hoofdstuk 1 is een beschrijving opgenomen van de ontwikkeling van het plangebied. Deze beschrijving is zeer kort gehouden. Voor uitgebreider beschrijvingen wordt verwezen naar de in de literatuurlijst opgenomen bronnen. Verder zijn in dat hoofdstuk de relevante cultuurhistorische waarden in het plangebied beschreven. Bij dat laatste is onderscheid gemaakt tussen de statuswaarden

¹ Gemeente Houten, 2004

² Gemeente Houten, 2007.

³ Bedoeld wordt het erfgoed dat relevant is voor de ruimtelijke ordening, zoals archeologische, historisch-bouwkundige, historische stedenbouwkundige en historisch-landschappelijke restanten.

(cultuurhistorische objecten en structuren die een wettelijke bescherming genieten) en overige waarden. In hoofdstuk 2 is aangegeven wat de uitkomsten van het onderzoek betekenen voor het bestemmingsplan en eventuele andere beleidsvelden.

Afbeelding 1 - Situering plangebied (bron: Google-maps) - het plangebied is omlind met een groene lijn (gemeentegrens) en een bruine lijn (midden Amsterdam-Rijnkanaal).

0.4 Werkwijze

Sinds 1 januari 2012 is het verplicht om in de toelichting van het bestemmingsplan een paragraaf op te nemen waarin wordt aangegeven welke boven- en ondergrondse cultuurhistorische waarden in het plangebied aanwezig zijn en waarin wordt gemotiveerd hoe daarmee in het bestemmingsplan omgegaan wordt. Deze paragraaf is, geheel overeenkomstig de desbetreffende richtlijnen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed⁴, opgesteld door een ter zake kundig persoon, te weten ir. J.J. Cuijpers, erfgoeddeskundige. In genoemde richtlijnen is aangegeven dat het onderzoek een inventarisatie, een waardering en een beschrijving van het perspectief moet omvatten.

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van bureauonderzoek en veldonderzoek. Het bureauonderzoek omvatte literatuuronderzoek van openbare en/of gepubliceerde stukken, alsmede archiefonderzoek van de via digitale kanalen toegankelijke bescheiden. Het veldonderzoek omvatte een korte inventarisatie ter plaatse. Het omvatte geen bouwhistorisch onderzoek. Wel werd een nadere analyse van de geregistreerde waarden gemaakt. Op basis van de verworven gegevens werd een gebiedskaart vervaardigd (kladkaart) met daarop aangegeven de aanwezige waarden. Vervolgens is een globale waardering van de aanwezige waarden gemaakt en is aangegeven welk beleid ten aanzien van de aanwezige cultuurhistorische waarden opgenomen dient te worden in het bestemmingsplan

⁴ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: Cultuurhistorisch onderzoek in de vormgeving van de ruimtelijke ordening, versie 6 zoals verzonden aan de Tweede Kamer, februari 2013.

en welke andere beleidsinstrumenten eventueel ingezet zouden moeten of kunnen worden.

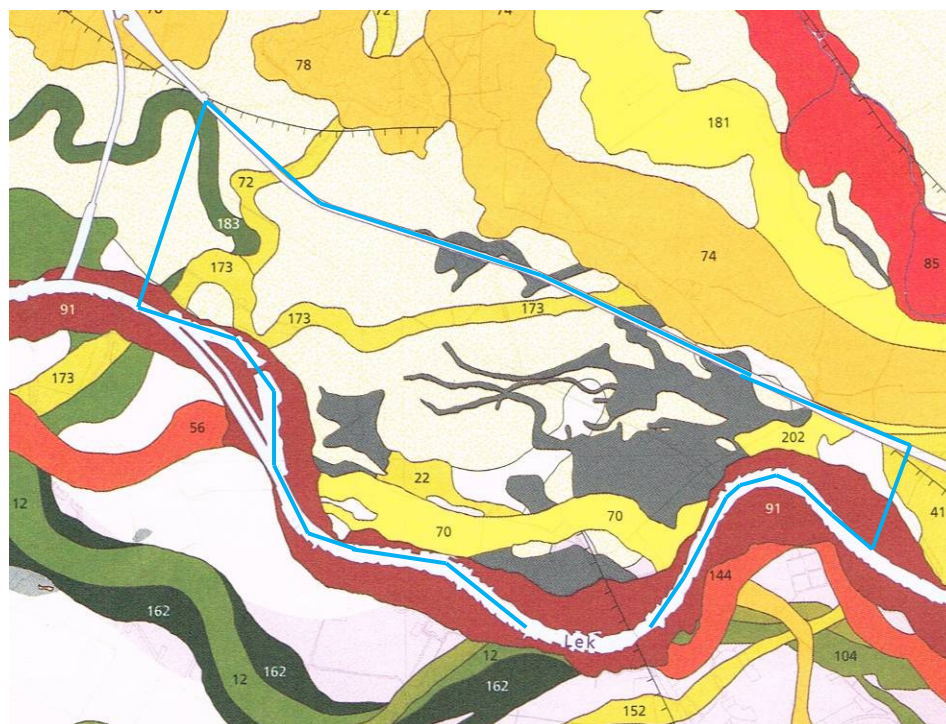
De tekst is zodanig opgesteld, dat deze in de toelichting van het bestemmingsplan opgenomen kan worden.

1. DE AANWEZIGE SITUATIE EN CULTUURHISTORISCHE WAARDEN

In dit hoofdstuk worden de aanwezige cultuurhistorische waarden in het plangebied beknopt beschreven. De geschiedenis van het gebied (zie 1.2) is elders uitgebreid beschreven⁵. Hier wordt volstaan met een zeer korte samenvatting.

1.1 De ondergrond

De ondergrond is voor een belangrijk deel bepalend geweest voor de archeologische en cultuurhistorische ontwikkeling van het gebied. Onze voorouders lieten zich bij de keuze van hun woonplek, van landschappelijke eenheden als akkers, weilanden en hooilanden, bepalen door de hoogteligging, vruchtbaarheid en vochtigheid van de grond. Voor Tull en 't Waal is met name de situering van de stroomruggen mede bepalend geweest.

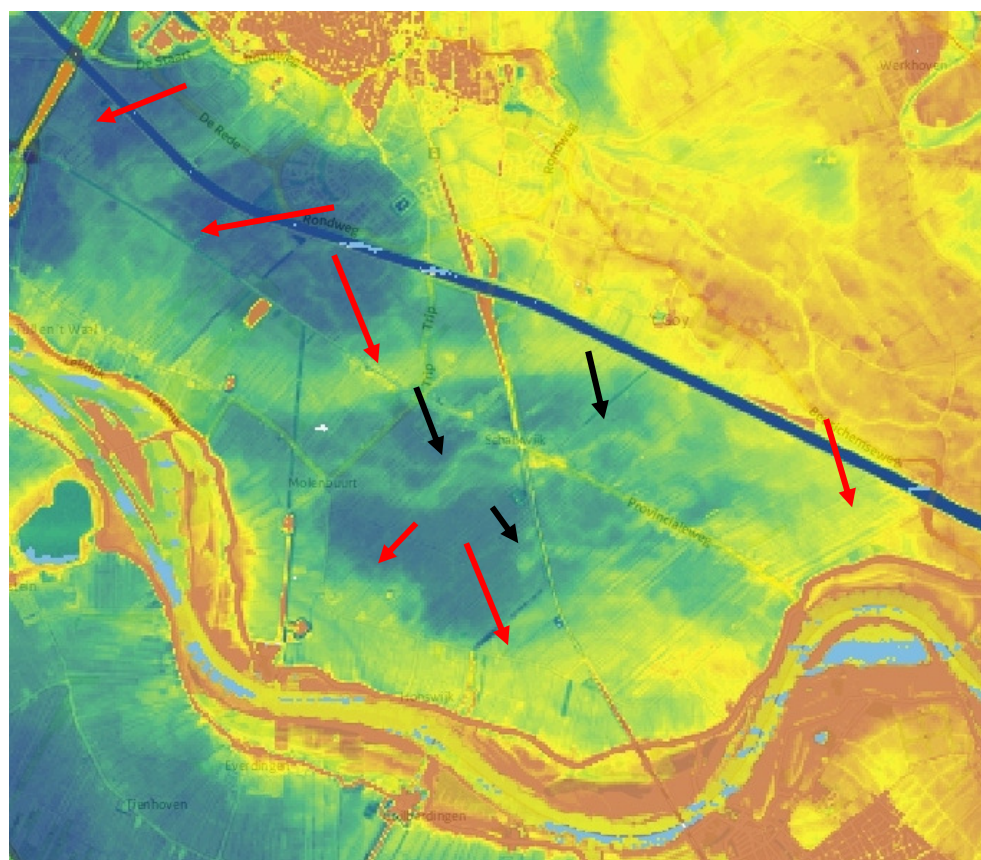
Afbeelding 2 - stroomruggenkaart - Het studiegebied is aangegeven met een blauwe lijn; in het studiegebied zijn diverse fossiele stroomruggen aanwezig. (Bron: Berendsen e.a. 2001):

nr.	naam	afgezet tussen	en
22	Stroomrug van Blokhoven	±2600 v. Chr.	±1800 v. Chr.
70	Stroomrug van Honswijk	±1945 v. Chr.	±1050 v. Chr.
72	Stroomrug van Hoon	±2900 v. Chr.	±1730 v. Chr.
173	Stroomrug van Vuylkoop	±3350 v. Chr.	±1795 v. Chr.
183	Stroomrug van Wiersch	±4800 v. Chr.	±3800 v. Chr.
202	Stroomrug van Zouwe	±1700 v. Chr.	±1000 v. Chr.

De grijze vlakken zijn crevasse-afzettingen (zie tekst).

⁵ zie bijvoorbeeld Smits en Wttewaal 1988 en 1991, gemeente Houten/Ledeboer, 2009 en W. Thoemes, 2007, 2008.

Stroomruggen zijn hogere afzettingen langs een (tak van een) rivier. De riviertak zelf slibde op den duur vaak grotendeels dicht, waarna de rivier zijn stroom verlegde. Het Nederlands rivierengebied kent zo een heel stelsel van elkaar opvolgende stroomruggen. Een crevasse-afzetting bestaat uit een doorbraak van een rivier die niet heeft doorgezet. Door de doorbraak is een afzetting ontstaan met sediment uit de oeverwal. Crevasse-afzettingen zijn bewaard gebleven doordat ze hoger liggen in het landschap. Doordat de stroomruggen en crevasse-afzettingen hoger en droger waren dan de omgeving, vormden ze ideale vestigingsomstandigheden voor mensen in vroeger eeuwen, zeker tot en met de Vroege Middeleeuwen. Ook waren deze gronden droger en beter te bewerken dan de omgeving, zodat ze geschikt waren voor akkerbouw. De oudste akkercomplexen liggen dan ook op de stroomruggen. Ook voor de historische geografie zijn deze omstandigheden dus belangrijk⁶. Buiten de stroomruggen waren de gronden laag gelegen en vochtig.

Afbeelding 3 - hoogtekaart van het gebied: oranje is relatief hoog, blauw is relatief laag; de stroomruggen uit afbeelding 2 zijn met rode pijlen aangewezen, de crevasse-afzettingen met zwarte pijlen (bron hoogtekaart: www.ahn.nl).

1.2 Korte beschrijving van de geschiedenis van het gebied

Geschiedenis Tull en 't Waal

Zoals in paragraaf 1.1 is aangeduid, ligt Tull en 't Waal op de Vuijkoopstroomrug aan de noordzijde van de Lek. De ontginning van dit gebied land dateert uit de 10de of 11de eeuw. Kerkelijk en bestuurlijk vormden Tull en 't Waal (en het meer

⁶ Verwezen wordt naar: Gemeente Houten/Vestigia 2007 en naar Smits en Wttewaal 1988 en 1991

oostelijk gelegen Honswijk) toen één geheel met het aan de zuidzijde van de rivier gelegen Hagestein. Daar bezaten de Utrechtse kapittels van de Dom en Oud-Munster een vronnhof⁷.

Afbeelding 4 - straatbeeld in Tull en 't Waal in 1951. Het geheel ademt een landelijke sfeer. (bron: www.hetutrechtsarchief.nl).

De kern 't Waal (met de kerk) grensde in het westen vanouds aan het gerecht Vreeswijk of De Vaart en oostelijk aan het goed Blasenburg. Tull lag ter weerszijden van de Uitweg (in oude akten "de afwegh bij het Vosje") en grensde aan de wetering Snel, tevens de grens met Honswijk. Ter beslechting van een geschil tussen de Graaf van Culemborg en de Heer van Asperen werd deze grens in 1338 vastgelegd, waarbij Honswijk bij Culemborg en Tull en 't Waal bij Asperen bleven behoren.

In de 17de en 18de eeuw schommelde het aantal gezinnen in Tull en 't Waal tussen de 30 en 35, waarvan de overgrote meerderheid in 't Waal woonde. Het waren overwegend boeren en dagloners. Het Rietveld telde zo'n 10 tot 15 gezinnen. Het aantal personen varieerde tussen de 150 en 230. Hoewel het dus maar een kleine gemeenschap was zijn er een naar verhouding groot aantal ambachtslieden werkzaam: kleermaker, schoenmaker, smid, tapper en de schipper die met zijn beurtschip op de Utrechtse markten voer. En er is de veerman, die het Oudslijkerveer tussen 't Waal en Hagestein bedient. De meerderheid van de bevolking - en met name de grote boeren - bleef rooms-katholiek en kerkte in Schalkwijk.

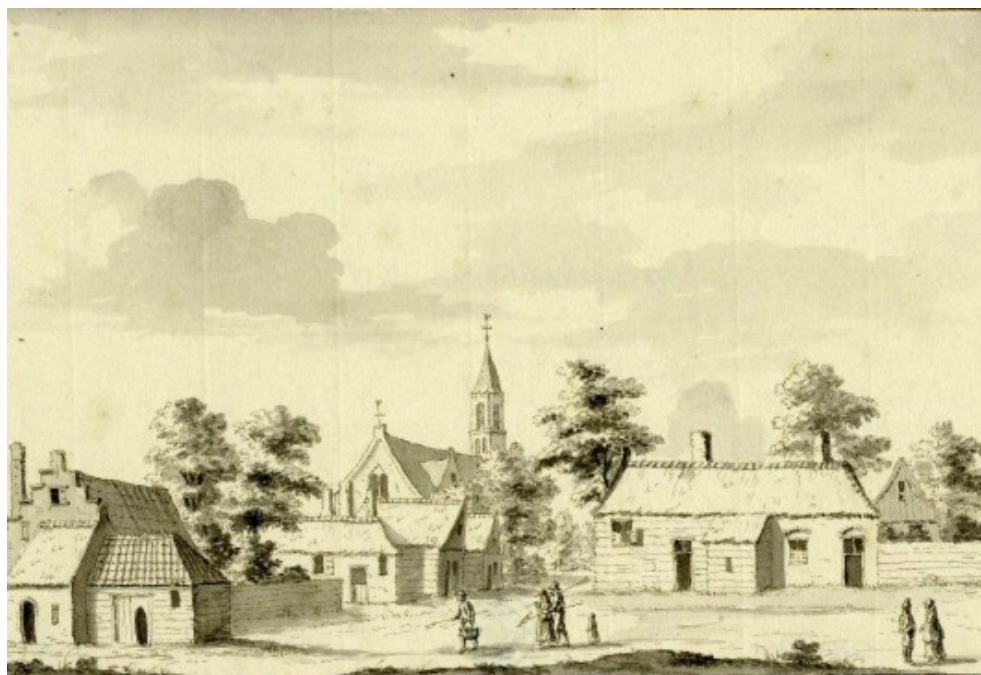
Geschiedenis Schalkwijk

Na de bedijking van de Lek en de afdamming van de Kromme Rijn in 1122 bij Wijk bij Duurstede was de weg vrij om de moerasachtige wildernis in de laaggelegen gebieden te gaan ontginnen. De redenen daarvoor waren de behoefte aan agrarische grond door de bevolkingstoename en het genereren van meer inkomsten voor de Utrechtse bisschop. De bisschop was als landsheer eigenaar van de meeste wildernis. Al snel na de afdamming werd begonnen met

⁷ Een vronnhof of vronhoeve was in de Middeleeuwen de hoeve van een landsheer, van waaruit de omringende landbouwgronden werden geëxploiteerd (deels met horige boeren volgens het systeem van het hofstelsel).

de werkzaamheden, die door de bisschop aan verschillende partijen werden uitbesteed via zogenaamde copecontracten.

De nederzetting Schalkwijk ontstond centraal in de lintbebouwing aan de kop van de ontginningskavels aan weerskanten van de Schalkwijkerwetering. De naam Schalkwijk is afgeleid van woonplaats (wijk) en dienaar (schalk). Bekend is dat de burggraaf van Utrecht, een zekere Arnold, als contractant betrokken was bij de ontginningen. De burggraaf was een dienaar van de bisschop en verantwoordelijk voor de militaire organisatie van de stad Utrecht. Zijn nazaten gingen zich Van Schalkwijk noemen. Zij bewoonden het kasteel Schalkwijk en waren heer van het gebied.

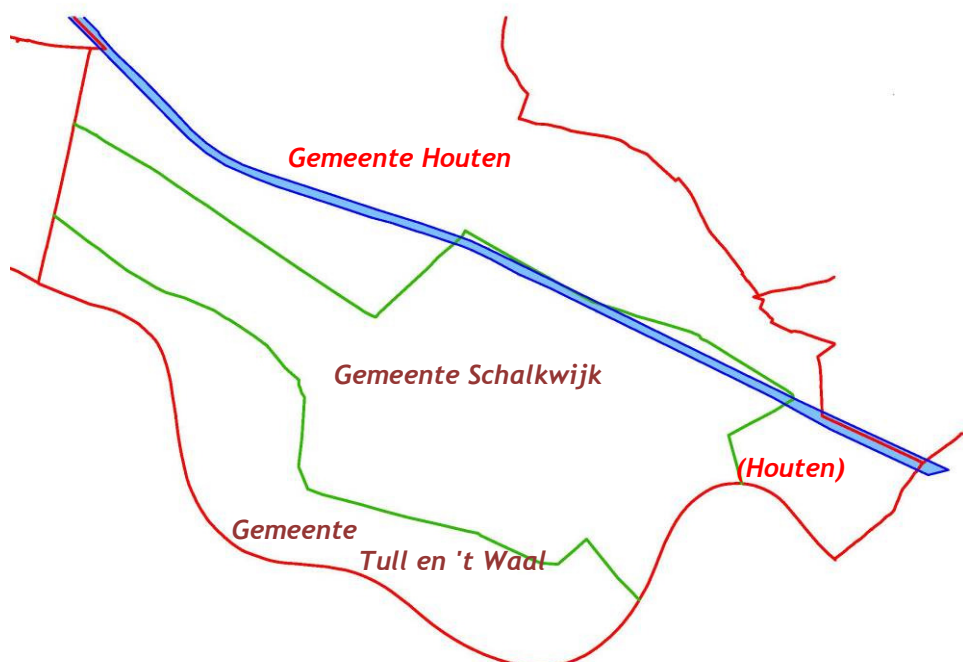
Afbeelding 5 - Schalkwijk - tekening door Louis Philip Semunier uit ca. 1730 naar een onbekend voorbeeld uit 1651. Het kerkgebouw is grotendeels gefantaseerd (bron: Het Utrechts Archief).

De kerkstichting vond al vrij snel na de ontginning plaats. Bij de kerk ontstond een brink die niet op een kruispunt van wegen lag, maar gewoon onderdeel vormde van de lintbebouwing. De lintbebouwing is zeer langgerekt en in de negentiende eeuw volgde verdichting zonder dat het open karakter verloren ging. Een ingrijpende infrastructurele ingreep was de doorsnijding van het bebouwingslint bij de oude kerk door de spoorlijn Houten-Culemborg in 1866. Op de groei had deze aanleg geen effect, Schalkwijk bleef zich in hetzelfde langzame tempo ontwikkelen. Nieuwe gebouwen die de dorpsilhouet gingen domineren door hun monumentale grootte waren de katholieke Heilige Michaelskerk en het Canisiusgesticht uit 1879. In de jaren veertig van de twintigste eeuw werden plannen gemaakt om een echte kern te ontwikkelen. Dit is slechts deels gerealiseerd door nieuwbouw aan de Wickenburghselaan en ten westen daarvan.

Bestuur

Onder leiding van de heer van Culemborg werd in 1451 het schepenrecht ingevoerd. Schalkwijk is daarmee het eerste gerecht binnen het Sticht dat van burenrrecht overstapte op schepenrecht. In Schalkwijk wisselden de heerlijke rechten na verkoop in 1633 door de heren van Culemborg vele malen van eigendom. Tot de Franse Tijd bepaalden de ambachtsheren of -vrouwen de

benoemingen van schout en schepenen. Van 1811 tot 1962 was Schalkwijk een zelfstandige gemeente. In 1962 verloren Schalkwijk en Tull en 't Waal hun zelfstandigheid en gingen op in de gemeente Houten.

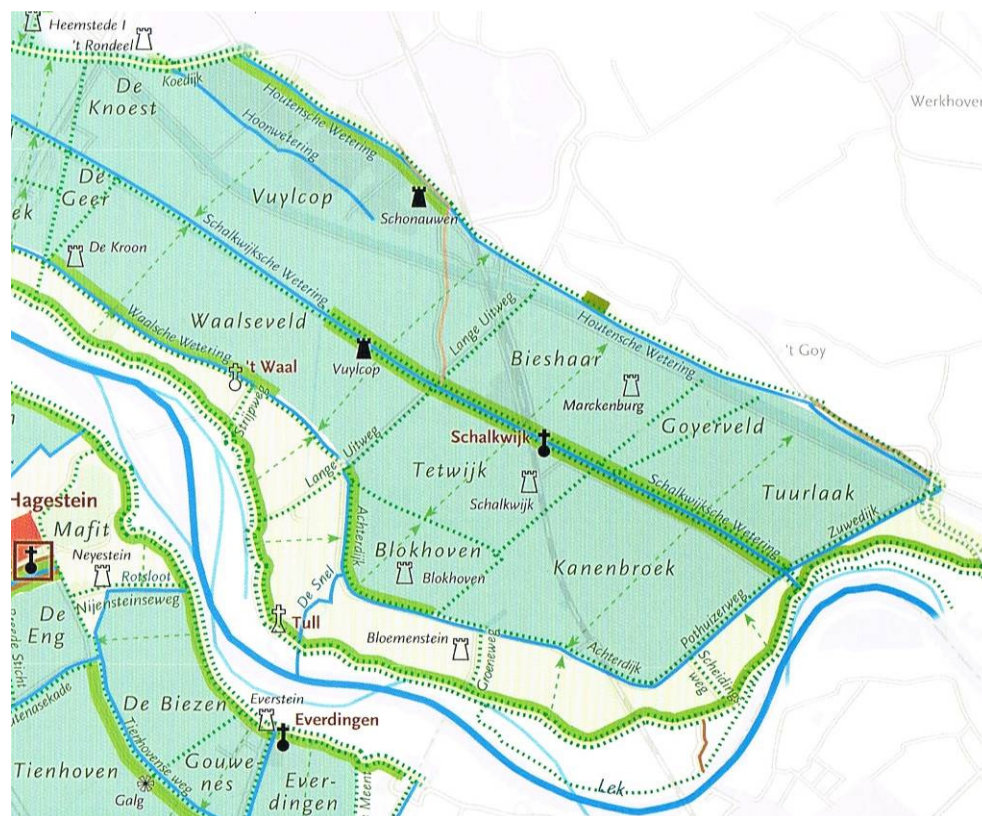

Afbeelding 6 - Vroegere gemeentegrenzen (tot 1962) - rood zijn de huidige gemeentegrenzen, groen de voormalige gemeentegrenzen.

Ontginningsgeschiedenis

Voor de ontginning van het enorme gebied tussen Houten en 't Goy in het noorden en de reeds ontgonnen strook achter de Lekdijk van Honswijk/Tull en 't Waal in het zuiden, werden drie gegraven afwateringen benut. De Houtense/Goyerwetering ligt in het noorden en moest het grondwater van de hogere delen afvoeren. De Schalkwijksche wetering werd in 1135 gegraven en kwam uit op de Vaartse Rijn die in 1127 was gegraven om Utrecht met de Lek te verbinden, nadat de Kromme Rijn als verbinding was geblokkeerd. De Schalkwijksche Wetering fungeerde als basis van de ontginningen. Van hieruit werd het gebied in strookvormige percelen ontgonnen. De achtergrenzen van de nieuwe ontginningen waren de Goyerwetering en de Houtense Wetering in het noorden en de Waalsche en Honswijksche Wetering (Achterdijk) in het zuiden. Het ontginningsproces verliep in fasen. Het middenstuk met de blokken Bieshaar en Tetwijk werd als eerste ontgonnen en is de plek waar het dorp Schalkwijk is ontstaan. Daarna volgden Vuylcop vanuit de Houtense Wetering en het Waalsche Veld vanuit de Waalsche Wetering. Nadien werden de oostelijke (Goyerveld, Tuurlaak, Kanenbroek en Blokhoven) en westelijke gebieden (Waalseveld of Rietveld en Vuilkop) ontgonnen⁸.

⁸ Blijdenstijn, 2007, pag. 221.

Afbeelding 7 - Hoog- en Laatmiddeleeuwse ontginningen in het studiegebied (bron: Blijdestijn, 2007). De kerk van 't Waal en de kapel van Tull staan aangeduid als "niet meer bestand".

Door de hiervoor beschreven wijze van ontginnen zijn er in het gebied drie landschapstypen ontstaan die ieder hun eigen (historische) karakteristiek hebben:

a. het uiterwaardenlandschap

Door de aanleg van de Lekdijk omstreeks 1100 is een deel van het gebied buitendijks komen te liggen. Doordat de rivier hier vrij spel bleef houden, werd het gebied regelmatig overstroomd. Daardoor werden telkens laagjes slib afgezet, waardoor het maaiveld er in de loop der eeuwen steeds hoger kwam te liggen. Op de hoogtekaart (afbeelding 3) is bijvoorbeeld goed te zien dat het buitendijkse gebied aanzienlijk hoger ligt dan het aangrenzende binnendijkse gebied. De uiterwaarden werden voornamelijk gebruikt voor het weiden van vee. Akkerbouw was, door de kans op overstromingen, riskant en werd dan ook weinig uitgeoefend. In het uiterwaardenlandschap zijn typische landschapselementen zoals rivierstrangen (restgeulen van oude (zij)armen van de rivier) en veerdammen herkenbaar. Het landschap is open en vanaf de dijk goed te overzien.

b. het oeverwallandschap

Het oeverwallandschap wordt scherp begrensd door de rivierdijk aan de zuidzijde en de grenzen van het veenontginnenlandschap aan de andere zijde. Het is een strook met het oudste cultuurlandschap in het gebied. Deze strook was al in cultuur voordat de rivierdijken werden aangelegd en voordat de venen waren ontgonnen. Van ouds is het gebied vooral in gebruik voor akkerbouw. Hier liggen (restanten van) de oude nederzettingen Tull, 't Waal en Honswijk. Het landschap wordt gekenmerkt door opgaande begroeiing, afgewisseld met bebouwing en open stukken.

c. de veenontginningen

De veenontginningen zijn ontstaan zoals hiervoor beschreven. Oorspronkelijk werd het gebied voornamelijk voor de akkerbouw gebruikt, maar door de inklinking van het veen kwam het gebied steeds lager te liggen en werd overschakeling naar veeteelt noodzakelijk.

Afbeelding 8 - De historische landschapstypen in het gebied (bron ondergrond: Google-maps) - blauw is het uiterwaardenlandschap, geel het oeverwallandschap en groen het veenontginningslandschap.

Nederzettingstypen

De nederzettingen in het gebied zijn eigenlijk allemaal te identificeren als lintbebouwing: vrijwel alle bebouwing is gelegen aan één vestigingsas. Bij de ene nederzetting wordt die vestigingsas gevormd door een wetering met aan weerszijden een ontsluitingsweg (Schalkwijk), bij de andere door een wetering met aan één zijde een ontsluitingsweg ('t Waal) en bij weer een andere bestaat de nederzetting uit enigszins verspreide bebouwing aan de voet van de dijk (Honswijk).

Afbeelding 9 - Schalkwijk in 1832 (bron: gedigitaliseerd kadastraal minuutplan, ingekleurd naar grondgebruik volgens Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel, www.hisgis.nl). Duidelijk is te zien dat het dorpscentrum in de oorspronkelijke verkaveling is uitgespaard. De kerk heeft men bewust iets naar achteren gezet, zodat een pleinachtige voorruimte ontstond: de Brink. De kerk is op middeleeuwse wijze oost-west geplaatst. Daardoor heeft de Brink een wat merkwaardige, onregelmatige vorm gekregen.

Ook komen er enkele solitaire boerderijen voor die op enige afstand van de weg aan het einde van een insteekweggetje liggen. Maar dit type komt veel minder vaak voor dan bijvoorbeeld in 't Goy. Typisch is de situatie van de Brink in Schalkwijk. Schalkwijk is duidelijk gesticht als veenontginnings-nederzetting met boerderijen op de kavels. Op één plek heeft men ongeveer tezelfdertijd de kerk gebouwd, maar die heeft men bewust op enige afstand van de ontginningsas geplaatst, zodat er een centrale dorpsruimte (De Brink) ontstond.

Afbeelding 10 Schalkwijk in 1731 - tekening door L.P. Serrurier (bron: Het Utrechts archief) - Te zien is de Brink met op de voorgrond een boogbrugje (dat in 1849 werd vervangen door het huidige bruggetje), de opgaande bomen van de Brink en de kerk op de achtergrond. De stedenbouwkundige hoofdopzet van de Brink is vrijwel onveranderd bewaard gebleven.

Afbeelding 11 - De Brink in Schalkwijk in 1915 à 1920 (bron: Het Utrechts Archief).

Kastelen en omgrachte plaatsen

Vanaf 1250 is er sprake van een kasteel in Schalkwijk. Dit kasteel stond mogelijk noordelijker⁹ dan het kasteel Schalkwijk waarvan de restanten nog aanwezig zijn. Het eerste kasteel is waarschijnlijk tijdens de Vlaams-Hollandse oorlog van 1304 afgebroken.

Afbeelding 12 - Kasteel Schalkwijk in welstand, afbeelding 1660-1670, N.N. (bron: het Utrechts Archief) - het kasteel is aan het eind van de achttiende eeuw afgebroken. De grachten zijn thans weer zichtbaar.

Afbeelding 13 - de locatie van het kasteel Schalkwijk thans (bron: Google Earth)

⁹ Deze voorloper van het latere Kasteel Schalkwijk stond enkele honderden meters ten noorden van de ijsbaan, aan het begin van de Tetwijkseweg. (bron: www.oudhouten.nl)

De plek van het tweede kasteel ligt langs de spoorlijn en is herkenbaar gemaakt door het uitgraven van de slotgracht. Het kasteel werd erkend als ridderhofstad. Adriaan Ram kocht het goed in 1633 en enkele jaren later de ambachtsheerlijkheid van de heren van Culemborg. Als devoot katholiek stelde Ram zijn slotkapel beschikbaar als schuilkerk. De Staten van Utrecht kwamen hier achter; ze lieten Ram in 1651 arresteren en sloopten de toren waarin de schuilkerk was ondergebracht. In de achttiende eeuw verviel het kasteel en aan het einde van die eeuw is het gesloopt.

Een ander kasteel in Schalkwijk lag bij Honswijk aan de Achterdijk (nummer 7). Hier stond kasteel Blokhoven. Restanten van het verdwenen bouwwerk zouden nog in het muurwerk van boerderij Blokhoven bewaard zijn gebleven. Ten noorden van Schalkwijk heeft in de ontginning Bieshaar kasteel Markenburg gestaan, dat reeds in 1355 werd afgebroken.

Afbeelding 14 - De woontoren met bijgebouwen van Vuylcop in 1732 (pentekening door L.P. Serrurier (bron: Het Utrechts Archief). De aanbouwen aan de woontoren zijn thans verdwenen, maar de woontoren zelf bestaat nog steeds (zie afbeelding 15).

In de ontginning Waalse veld of Rietveld aan het Neereind staat nog de ridderhofstad Vuylcoop. Vuylcoop is rond 1300 gebouwd als woontoren, groeide uit tot een buitenplaats in de zeventiende eeuw, maar werd rond 1800 weer ontdaan van zijn toevoegingen. De boerderij van de ridderhofstad staat nog wel bij de woontoren. Deze bestond al zeker in 1626 en is nagenoeg onveranderd gebleven.

Afbeelding 15 - de woontoren van Vuylcop thans.

boerderijen

Een groot deel van de historisch waardevolle bebouwing in het plangebied bestaat uit boerderijen. Oude boerderijen hebben als relict in het landschap een duidelijke historisch informatieve waarde. Als functioneel bedrijfsgebouw, dikwijls met woon- en bedrijfsfuncties in aanleg onder één dak, geven zij informatie over de agrarische bedrijfsvoering en inrichting in vroeger tijden. Ook laten oude boerderijen zien hoe de dorpsstimmerman in samenspraak met zijn opdrachtgever materiaal uit de omgeving benutte bij de bouw. De aard van de landbouw, de beschikbare materialen en de sociale en economische ontwikkelingen op het platteland hebben een verscheidenheid van boerderijvormen doen ontstaan. Van streek tot streek zijn verschillende tradities ontstaan in het bouwen en inrichten van boerderijen. De provincie Utrecht en dus ook het plangebied van de omgeving van Schalkwijk valt binnen de Hallehuisgroep.

Afbeelding 16:
Jhr. Ramweg 7-8
Boerderijvorm:
langhuis: woon- en
bedrijfsgedeelte
onder één
doorlopend dak

Afbeelding 17:
Lekdijk 66
Boerderijvorm:
krukhuis: aan het
woongedeelte is
aan één zijde een
aanbouw gemaakt,
waardoor het
geheel een L-
vormige
plattegrond
gekregen heeft.

Afbeelding 18:
Lagedijk 32
Boerderijvorm:
T-huis: hierbij zijn
er aan beide zijden
van het
woongedeelte
uitbouwen
gemaakt, waardoor
het geheel een de
vorm van een
omgekeerde T
heeft gekregen.

In de driebeukige ruimte is de middenbeuk veelal als deel in gebruik, de middeleel of middenlangdeel. De zolder kan dienst doen als hooiopslag voor het vee dat op 'Hollandse' wijze (met de koppen naar de deel) in de zijbeuken staat aangebonden. De oudste boerderijen in het gebied dateren uit de 17e eeuw. De Hallehuisgroep is weer in verschillende typen onder te verdelen. In het plangebied zien we de langhuisboerderij, waar woonhuis en stal onder een doorlopend dak liggen en twee varianten hierop. Het hier vrij zeldzame krukhuistype ontstond door een uitbouw aan een zijde van de boerderij voor de kaasbereiding. De T- of dwarshuisboerderij komt ook voor in het gebied. Dit type boerderij heeft een breed onderkelderd woonhuis onder een eigen dak dwars op het stalgedeelte. Vanwege de landbouwcrisis is vanaf 1877 een toename van de kaasbereiding te zien en schakelden de boeren van akkerbouw over op fruitteelt in combinatie met veeteelt. Met de veranderingen in de landbouw verschenen er op de erven ook nieuwe bedrijfsgebouwen als fruit- en veeschuren. Karakteristiek zijn de schuren met aangebouwd varkenshok.

De Nieuwe Hollandse Waterlinie

De Nieuwe Hollandse Waterlinie was een van de belangrijkste verdedigingslijnen van ons land. De linie deed dienst van 1815 tot ongeveer 1940. Water werd daarbij ingezet als verdedigingswapen.

Afbeelding 19 - Het deel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie binnen het studiegebied wordt aangeduid als de Stelling bij Honswijk. Anonieme inundatiekaart omstreeks 1900 (bron: Bekius, 1999).

Als de vijand eraan kwam, konden stroken land tussen Muiden en de Biesbosch onder water gezet worden. Het land werd daardoor moeilijk begaanbaar voor de vijand. Door hoogteverschillen in het landschap, bijvoorbeeld bij rivieren en dijken, bleven sommige gronden droog en dus begaanbaar door de vijand. Deze kwetsbare delen van de Waterlinie werden onder schot gehouden vanuit forten.

De Waterlinie heeft haar waarde als verdedigingslinie nooit echt kunnen bewijzen, maar is wel drie keer (deels) in staat van verdediging gebracht. In 1870 toen de Frans-Duitse oorlog dreigde uit te draaien op een Europese oorlog, tijdens de Eerste Wereldoorlog en de laatste keer in 1939 toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak. In 1940 konden de Duitsers echter gemakkelijk over de Linie heen vliegen en bleek dat de verdedigingswaarde ervan verleden tijd was.

De Nieuwe Hollandse Waterlinie is een ingenieus samenstel van allerlei verdedigingswerken, zoals de inundatievelden (de gebieden die onder water werden gezet), forten, sluisen, kanalen, bunkers, schuilplaatsen, kazematten etc. De Linie is niet in één keer aangelegd, maar men heeft er vanaf 1815 vrijwel constant aan gebouwd, telkens proberend de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van de oorlogvoering vóór te blijven.

In het studiegebied ligt een van de mooiste stukjes van de waterlinie¹⁰, nog nauwelijks aangetast door bebouwing, infrastructuur etc. De Nieuwe Hollandse Waterlinie is als geheel een beschermd rijksmonument (voorbeschermt) en is genomineerd om opgenomen te worden op de UNESCO-werelderfgoedlijst.

1.3 Aanwezige cultuurhistorische waarden

De aanwezige cultuurhistorische waarden in het plangebied worden onderscheiden in archeologische, historisch-bouwkundige en historisch-geografische waarden. Verder behoort het noordelijk deel van het plangebied tot een gebied, waar meerdere waarden aanwezig zijn, die elkaar versterken (ensemblewaarden).

1.3.1 Archeologie

Archeologisch beleid

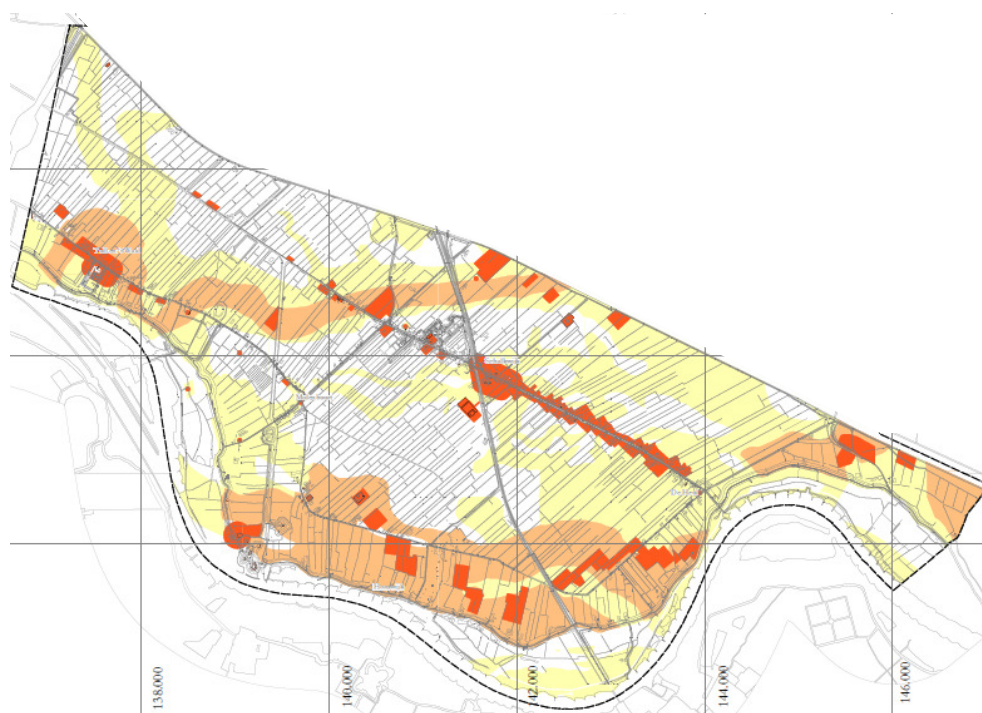
De Archeologische Beleidskaart¹¹, maakt een nadere onderverdeling in een aantal categorieën archeologisch waardevolle gebieden. In het paraplubestemmingsplan Archeologie zijn aan deze verschillende categorieën gebieden, aangepaste regels verbonden. De volgende 5 categorieën worden onderscheiden en komen ook alle vijf voor in het studiegebied:

1. **Wettelijk beschermd archeologisch monument (rood met zwarte arcering op afbeelding 20).** Van deze categorie zijn er acht gebieden aanwezig binnen het plangebied; de locatie van het kasteel Schalkwijk bestaat uit drie monumentnummers.

2. **Gebied of terrein van archeologische waarde (rood op afbeelding 20).** In eerdere onderzoeken is reeds aangetoond dat in deze zones hoge concentraties archeologische resten voorkomen, die als behoudenswaardig gekarakteriseerd kunnen worden.

¹⁰ zie Bekius, 1999

¹¹ Gemeente Houten/Vestigia, 2007.

LEGENDA

--- Gemeentegrens Houten

Maatregelen

- Categorie 1a (wettelijk beschermd archeologisch monument)
- Categorie 2 (gebied of terrein van archeologische waarde)
- Categorie 3 (gebied met hoge archeologische verwachting)
- Categorie 4 (gebied met gematigde archeologische verwachting)
- Categorie 5 (Gebied of terrein met lage archeologische verwachting of geen archeologische verwachting)

Afbeelding 20 - Verkleinde weergave van de Archeologiekaart - rood met zwarte arcering zijn de wettelijk beschermde archeologische monumenten (moeilijk te lezen op deze schaal - verwezen wordt naar de oorspronkelijke weergave); rood zijn de gebieden met archeologische waarde, donkeroranje zijn de terreinen met hoge archeologische verwachtingswaarde, geel de terreinen met een matige archeologische verwachtingswaarde; de witte gebieden hebben geen archeologische verwachtingswaarde (bron: Vestigia, 2008).

3. Gebied met een **hoge archeologische verwachting** (oranje op afbeelding 20). In deze gebieden geldt op basis van geologische en bodemkundige opbouw en aangetroffen archeologische vondsten en relictten een hoge archeologische verwachting.

4. Gebied met een **gematigde archeologische verwachting** (geel op afbeelding 20). Gezien de aard van de ondergrond (dieper gelegen stroomruggen) is er een gematigde kans op het aantreffen van archeologische restanten. Deze categorie komt door het gehele gebied voor.

5. Gebied of terrein zonder **archeologische verwachting** of gedeselecteerde gebieden (*wit op afbeelding 20*). Het gaat hierbij om gebieden waar om archeologische en landschappelijke redenen de kans op behoudenswaardige archeologische relictten uiterst klein wordt geacht. Hieronder vallen tevens de gebieden waar het bodemprofiel als gevolg van saneringen, ontgrondingen, onderkelderingen en zware funderingen zodanig verstoord is, dat eventuele archeologische resten als verloren beschouwd mogen worden, of in ieder geval zodanig zijn aangetast dat zij niet meer voor onderzoek of bescherming in aanmerking komen.

1.3.2 Historische bebouwing

Beschermde monumenten: rijksmonumenten

In het gebied komen diverse gebouwen en objecten voor die als rijksmonument beschermd zijn krachtens de Monumentenwet 1988. In het bestemmingsplan hoeven geen beschermende maatregelen voor deze objecten opgenomen te worden. Deze gebouwen vallen reeds onder de bescherming van de Monumentenwet 1988 en dubbele regelgeving moet worden voorkomen.

Beschermde monumenten: gemeentelijke monumenten

Binnen het plangebied zijn diverse gebouwde gemeentelijke monumenten aanwezig op terreinen waarop zich monumentale objecten bevinden. Deze zijn beschermd krachtens de geldende regelgeving. Op grond van artikel 2.2 lid 1 sub b Wabo is voor het slopen, verstoren, verplaatsen of in enig opzicht wijzigen van een gemeentelijk monument een omgevingsvergunning nodig. Dit geldt ook voor het herstellen, gebruiken of laten gebruiken van een gemeentelijk monument op een wijze waardoor het wordt ontsierd of in gevaar gebracht. In het bestemmingsplan hoeven ook voor deze bouwwerken geen beschermende maatregelen te worden opgenomen, omdat ze al wettelijk beschermd worden. Dubbele regelgeving moet worden voorkomen.

Overige karakteristieke bebouwing

Behalve de beschermde rijks- en gemeentelijke monumenten, zijn er panden die vanwege hun aard, uitstraling, historische betekenis, ligging in het landschap of anderszins karakteristiek genoemd kunnen worden. Deze karakteristiek is ruimtelijk relevant, omdat deze de ruimtelijke karakteristiek van de omgeving (mede) bepaalt. Daarom dient bij het opstellen van een bestemmingsplan een afweging te worden gemaakt waarin de ruimtelijke karakteristiek tegen de andere ruimtelijke belangen wordt afgewogen.

Tijdens het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) eind jaren 80 is de aanwezige historische bebouwing in de gemeente geïnventariseerd. De uitkomsten van dit onderzoek zijn gepubliceerd. De provincie Utrecht heeft in 2001 een kartering van alle cultuurhistorische waarden verricht. Daarbij zijn ook (nog) niet beschermde panden aangeduid. De objecten die in die beschrijvingen zijn opgenomen en niet in de gemeentelijke of rijksmonumentenlijst, worden aangegeven als MIP-pand.

Het is wenselijk dat in het bestemmingsplan beschermende bepalingen worden opgenomen ten aanzien van de karakteristiek van deze panden. Let wel: dit is geen verkapte monumentenlijst. Er worden uitsluitend ruimtelijk relevante waarden beschermd.

Tabel 1 - karakteristieke bebouwing, geen monumenten zijnde			
nr	adres	type/functie	bouwjaar
1	Achterdijk 7	agrarisch	1400
2	Brink 5	woonhuis	1895
3	Brink 12	woonhuis	1800
4	Jhr. Ramweg 10	agrarisch	1875
5	Jhr. Ramweg 18	kerk	1878
6	Jhr. Ramweg 24	woonhuis	1928
7	Jhr. Ramweg 28	woonhuis	1875
8	Jhr. Ramweg 36	agrarisch	1800
9	Jhr. Ramweg 43/43a	woonhuis	1905
10	Kaaidijk 7	agrarisch	1850
11	Kaaidijk 3	agrarisch	1800
12	Kaaidijk 1	agrarisch	1915
13	Lagedijk 22	woonhuis	1875
14	Lagedijk 23-24	woonhuis	1916
15	Lagedijk 25	woonhuis	1927
16	Lagedijk 31 bij	brug	1865
17	Lange Uitweg 100	agrarisch	1700
18	Lange Uitweg 57	agrarisch	1883
19	Lange Uitweg 21	woonhuis	1900
20	Lekdijk 28	agrarisch	1881
21	Lekdijk 46a	agrarisch	1800
22	Lekdijk 89	agrarisch	1800
23	Neereind 13	woonhuis	1947
24	Overeind 1	woonhuis	1875
25	Overeind 11	woonhuis	1905
26	Overeind 17	woonhuis	1912
27	Overeind 27	woonhuis	1921
28	Overeind 46	agrarisch	1875
29	Overeind t.o. 47	brug	1900
30	Overeind 59-60	agrarisch	1800
31	Overeind 88-89	agrarisch	1875
32	Overeind 94	woonhuis	1675
33	Pothuizerweg 11	agrarisch	1899
34	Pothuizerweg 23	agrarisch	1916
35	Pothuizerweg 27	agrarisch	1800
36	Provincialeweg 12	agrarisch	1700
37	Provincialeweg 29	agrarisch	1800
38	Provincialeweg 34	woonhuis	1915
39	Provincialeweg 40-41	agrarisch	1800
40	Provincialeweg 52	woonhuis	1875
41	Provincialeweg 54-55	woonhuis	1922
42	Provincialeweg ong.	brug met hekwerk	
43	Strijpweg 10	woonhuis	1875
44	Waalweg 18	2 houten schuren	1930
45	Waalweg 49	agrarisch	1875
46	Waalweg 48	agrarisch	1800
47	Waalweg 59	woonhuis	1900
48	Waalweg 66-68	woonhuis	1900
49	Waalweg 77	woonhuis	1900
50	Waalweg 74	agrarisch	1850
51	Waalweg 76	agrarisch	1849
52	Waalweg 90	agrarisch	1800
53	Zuwedijk 2-4	agrarisch	1850

1.3.3 historisch-geografische waarden

Historisch geografische waarden omvatten de waarden die herkenbaar zijn in het historisch landschap of de historische nederzettingen die de ontstaansgeschiedenis van (delen van) het landschap of de historische nederzettingen markeren.

strangen, natuurlijke waterlopen, restgeulen, gegraven waterlopen

In de uiterwaarden zijn nog enkele rivierstrangen herkenbaar. Dat zijn vroegere (zij)armen van de rivier die hun functie verloren hebben en nu nog als een smalle waterloop overgebleven zijn.

Vóór de aanleg van de dijken vond de afwatering in het gebied op natuurlijke wijze plaats. Het regenwater verzamelde zich op het laagste punt in het landschap en stroomde naar de hoofdafwatering, de rivier. Na de aanleg van de dijken moest het water kunstmatig afgevoerd worden. Daartoe werden waterlopen gegraven die het water naar de sluis voerde en vandaar naar de rivier (als de stand van het rivierwater van dat moment dit toeliet). Veelal werden de bestaande natuurlijke afwateringen ook weer gebruikt bij de nieuwe afwatering. Vaak werden deze waterlopen ook vergraven, recht getrokken of breder gemaakt. Tenslotte werden er ook nieuwe waterlopen gegraven. Deze zijn veelal herkenbaar aan hun rechte tracé. Door alle vergravingen van de natuurlijke waterlopen is het verschil tussen natuurlijke en gegraven waterlopen niet altijd direct herkenbaar.

Beloop, profiel en eventuele begeleidende beplanting (laanbeplanting) van deze waterloop hebben cultuurhistorische waarde.

Afbeelding 21 - De Waalse Wetering in de kern 't Waal - deze middeleeuwse gegraven waterloop ontwikkelde zich met de naastgelegen weg, tot de ontwikkelingsas van 't Waal.

Lekdijk

Het gebied is door bedijking vanaf 1100 na Chr. op grote schaal geschikt gemaakt voor bewoning. De bedijking van de Lek betekende niet dat het gebied achter de dijk nooit meer overstroomde. De naam 't Waal is waarschijnlijk afkomstig van 'waal' of 'wiel', wat doorbraakgat of doorbraakkolk betekent. Volgens de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Utrecht heeft de Lekdijk een zeer hoge cultuurhistorische waarde.

Afbeelding 22 - de Lekdijk - deze dijk ligt op het middeleeuws tracé van de doorgaande waterkering langs de Lek. Deze waterkering had vanouds een nationale betekenis, omdat bij een eventuele dijkdoorbraak het gehele gebied tot aan Haarlem onder kon lopen.

Beloop en profiel van de dijk en de vrije ligging in het landschap, hebben cultuurhistorische waarde, die in het bestemmingsplan beschermd zou moeten worden.

Wielen

Een wiel is een doorbraakkolk die ontstaat bij een dijkdoorbraak. Vaak stort het water zich met zoveel kracht op het naastgelegen lager liggende land, dat er een rond diep gat wordt uitgeschuurd. Als de dijk gedicht is, blijft dat gat, gevuld met water, achter. Zo'n plas wordt "wiel" of "waal" genoemd.

Vlakbij 't Waal zijn twee plassen gelegen die op de geomorfogenetische kaart van de provincie Utrecht zijn aangegeven als wielen. Uit bronnen is bekend dat de dijk bij 't Waal in 1482 is doorgestoken en in 1624 is doorgebroken. De genoemde wielen zijn mogelijk bij deze dijkdoorbraken ontstaan en hebben grote cultuurhistorische en landschappelijke waarde. Daarom zijn ze beschermenswaardig.

Afbeelding 23 - Het dichten van de dijkdoorbraak bij 't Waal in 1664. Schilderij door Jan Boit, vermoedelijk naar een ets van Van de Velde (bron: Blijdenstijn, 2007).

oude wegen

De wegenstructuur in het plangebied moet al erg oud zijn. Delen (met name bij Tull en 't Waal) zullen al sinds de hoge middeleeuwen in gebruik geweest zijn. In ieder geval is het huidige wegenpatroon op oude kaarten herkenbaar. De historische wegen zijn op hoofdlijnen geïdentificeerd in de MIP-rapportage¹² en de cultuurhistorische inventarisatie door de provincie¹³. Een nadere inventarisatie is nu gedaan op basis van kaartvergelijking met de topografische kaart 1850¹⁴. Beloop, profiel en eventuele begeleidende beplanting (laanbeplanting) van de betreffende wegen hebben cultuurhistorische waarde, die in het bestemmingsplan beschermd moet worden.

Binnen het plangebied ligt een deel van een vroegere landbouwweg, "Trip" geheten, die aan de overkant van het Amsterdam-Rijnkanaal doorloopt, oorspronkelijk tot Houten toe. Dit oude landbouwweggetje is een voormalige provinciale weg. Het is in 1630 aangelegd als voetpad/wandelpad. Daarna werd het verbreed tot provinciale weg naar Houten. Door de aanleg van het kanaal in de jaren 30 werd dit deel afgesneden. Thans is het weer een smalle landbouwweg.

Blokken, strokenverkaveling, akkers

Een van de meest kenmerkende aspecten van het gebied is de typische strokenverkaveling. Zowel in de oeverwallenstrook als in het veenontginningslandschap komen deze voor. De kavels in het oeverwallengebied lopen plaatselijk een beetje krom, hetgeen te maken heeft met de eerste keerploegen, die geen verstelbaar rister hadden en door ossen getrokken moesten worden. De lichte kromming was gemakkelijker bij het keren van de ploeg. Ook werden de akkers door het gebruik van deze ploeg bol geploegd. Die bolling is in het terrein nog steeds herkenbaar.

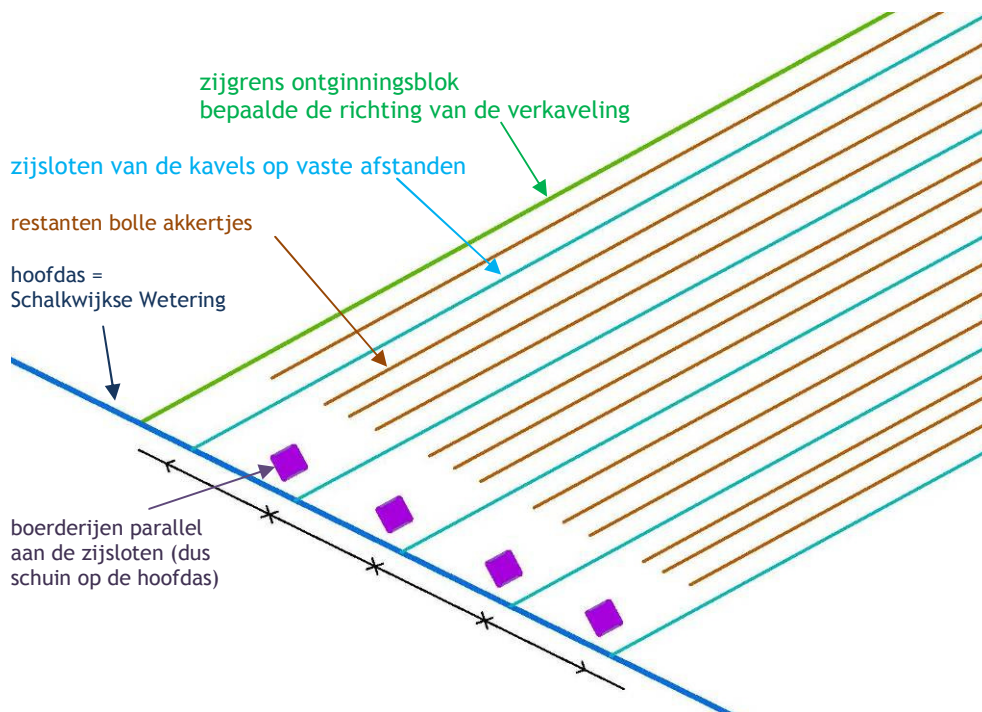
In het veengebied is de ontginning en verkaveling die in de hoge middeleeuwen plaatsvond, nog steeds herkenbaar. De ontginning vond plaats vanaf de

¹² Smits en Wttewaal 1988 en 1991

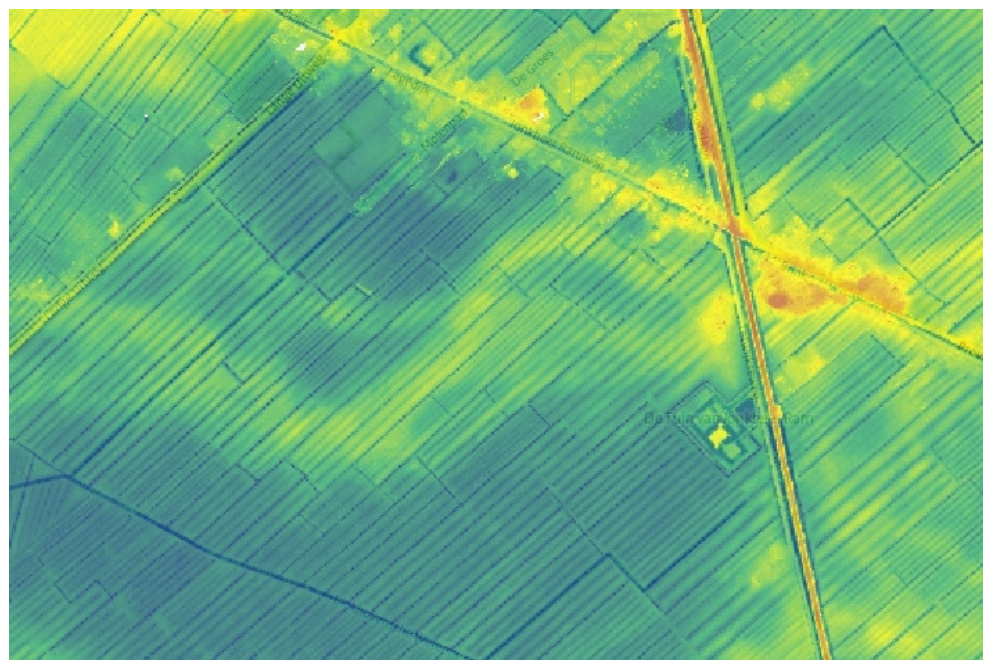
¹³ Provincie Utrecht, 2001

¹⁴ Wolters-Noordhof Atlasproducties, 1990/1839-1859

Schalkwijkse Wetering en de parallel daaraan aangelegde wegen. Langs de wegen werden op vaste afstanden grenzen uitgezet ("geslagen"). Op de grenzen werden perceelssloten gegraven en aan de voorkant werd de boerderij gebouwd. Vervolgens werd er naar achteren verder ontgonnen totdat men aan de achtergrens (die in het cope-contract was vastgelegd) bereikte.

Afbeelding 24- schema verkaveling en inrichting van de veenontginningen

Afbeelding 25 - Hoogtekaart van de omgeving van Schalkwijk (blauw is laag, oranje is hoog). De bolle akkertjes in de omgeving van het plangebied zijn goed herkenbaar, ook daar waar de sloten inmiddels gedempt zijn (bron: Algemeen Hoogtebestand Nederland).

Aanvankelijk werden de gronden vooral voor akkerbouw gebruikt. Daartoe werden er smalle akkertjes naast elkaar op de kavel aangelegd. Doordat men met een vast rister ploegde, werden die akkertjes bol geploegd. In het terrein zijn deze bolle akkertjes nog steeds goed zichtbaar. Later werd het gebied door inklinking steeds vochtiger en werd de grond steeds minder geschikt voor akkerbouw. Men schakelde over op veeteelt. De bolling van de vroegere akkers werd niet weggehaald, omdat die ook zorgde voor een goede detailontwatering. Daardoor zijn er thans nog smalle bolle percelen in het gebied herkenbaar, die dus hun oorsprong in de middeleeuwen hebben.

Beloop, profiel en eventuele begeleidende beplanting van de waterlopen die de verkaveling bepalen, hebben cultuurhistorische waarde, evenals de restanten van de bolle percelen die nog in het terrein herkenbaar zijn.

Afbeelding 26 - historische kavelsloot in het plangebied.

Huisterpen

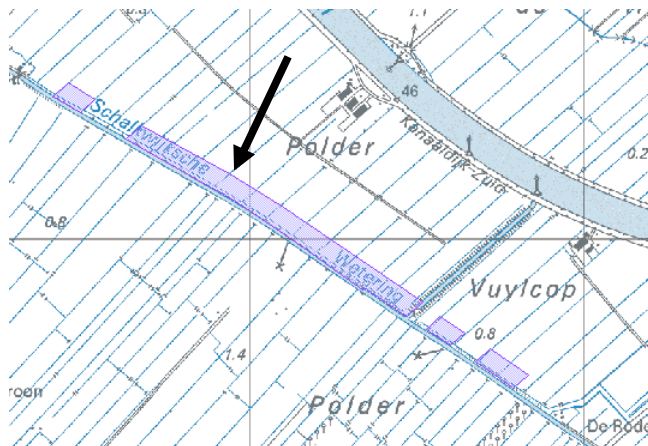
In het gebied komen veel huisterpen voor. Huisterpen zijn kunstmatige ophogingen voor één huis of boerderij. Meestal zijn de betreffende huizen of boerderijen nog aanwezig, maar op meerdere plaatsen zijn ze verdwenen.

Huisterpen hebben niet alleen archeologische waarde, maar ook historisch-landschappelijke waarde. De ophogingen in het landschap markeren de ouderdom van de vroegere woonplekken die daardoor direct afleesbaar en herkenbaar zijn. Daarom zijn de huisterpen ook op de cultuurhistoriekaart aangegeven.

De plaatsen van de huisterpen zijn afgeleid van de provinciale cultuurhistoriekaart¹⁵. Daarop staat ook aan de noordzijde van de Schalkwijkse Wetering in het blok Vuylcop een reeks huisterpen aangegeven (zie navolgende afbeelding). Aan de hand van vondsten en de aanwezige huisterpen is het aannemelijk dat hier oorspronkelijk boerderijen aan de Schalkwijksewetering stonden. Waarschijnlijk vanwege de lage ligging van het terrein heeft men er al vroeg voor gekozen de

¹⁵ Provincie Utrecht, 2001

boerderijen te verplaatsen naar de kant van de Houtensewetering. Dit is dan al in de 13^e of 14^e eeuw gebeurd¹⁶.

Afbeelding 27 - de laag "archeologie" van de provinciale cultuurhistoriekaart laat aan de noordoostzijde van het studiegebied een reeks huisterpen zien.

historisch bebouwingslint

Hiervoor is al uiteen gezet dat het centrale deel van het studiegebied is ontgonnen vanaf de Schalkwijkse Wetering. Daar werden ook de boerderijen gevestigd van waaruit het gebied werd geëxploiteerd. Ook de kern 't Waal is grotendeels te identificeren als bebouwingslint langs de Waalse Wetering. Aan weerszijden van deze weteringen en de daarlangs lopen weg, ontwikkelde zich in de loop der eeuwen een vrij extensief, open bebouwingslint van boerderijen.

Afbeelding 28 - historisch bebouwingslint aan weerszijden van de Waalse Wetering en de Waalseweg.

¹⁶ medeling dhr. O. Wttewaal, mail van 17 juni 2013.

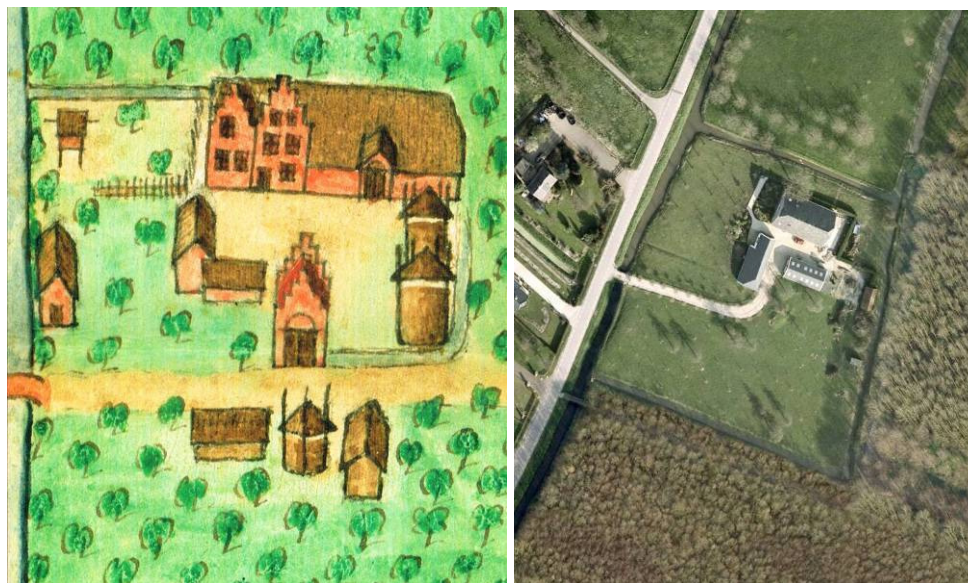
Dit historische bebouwinglint heeft een zekere karakteristiek en historische betekenis. Het vormt een ensemble (zie 1.3.4) van bebouwing, afgewisseld met open plekken, de historische waterloop, het historisch wegenpatroon en karakteristieke beplanting.

Oude erven

Op de inventarisatiekaart zijn de zogenaamde “oude erven” aangegeven. Het betreft de locaties die blijkens de topografische kaart 1850 en de kadastrale minuutplans uit 1832¹⁷ in die tijd reeds bebouwd waren. Dit is enerzijds interessante informatie voor de archeologie (omdat er van die oude bewoning zeer waarschijnlijk nog sporen te vinden zullen zijn), maar geeft ook de huidige bebouwing op die plek een extra dimensie, een meerwaarde. Deze meerwaarde speelt vooral in samenhang met andere cultuurhistorische waarden (zie 1.3.4 ensemblewaarden).

Omgrachte plaatsen

Behalve kastelen werden vroeger ook om aanzienlijke boerderijen grachten aangelegd. Restanten daarvan komen nog op verschillende plaatsen in het gebied voor. Dergelijke omgrachte plaatsen (*moated sites* in vaktermen) zijn niet alleen archeologisch van belang, maar ook historisch-geografisch, omdat ze zichtbare getuigenissen van het verleden vormen als relict van roerige tijden.

Afbeelding 29 - Hofstede Ter Weide in 't Waal. Deze hofstede werd al in 1435 vermeld. Thans ligt ter plaatse boerderij Voorzorg. Dit is een typisch voorbeeld van een rijke, omgrachte boerderij. Detail van een kaart door Jan van Diepenem uit 1634 (bron: Blijdenstijn, 2007).

Afbeelding 30 - Dezelfde situatie nu: boerderij Voorzorg aan de Waalseweg 33 in 't Waal.

¹⁷ www.watwaswaar.nl, geraadpleegd januari 2012.

Brink

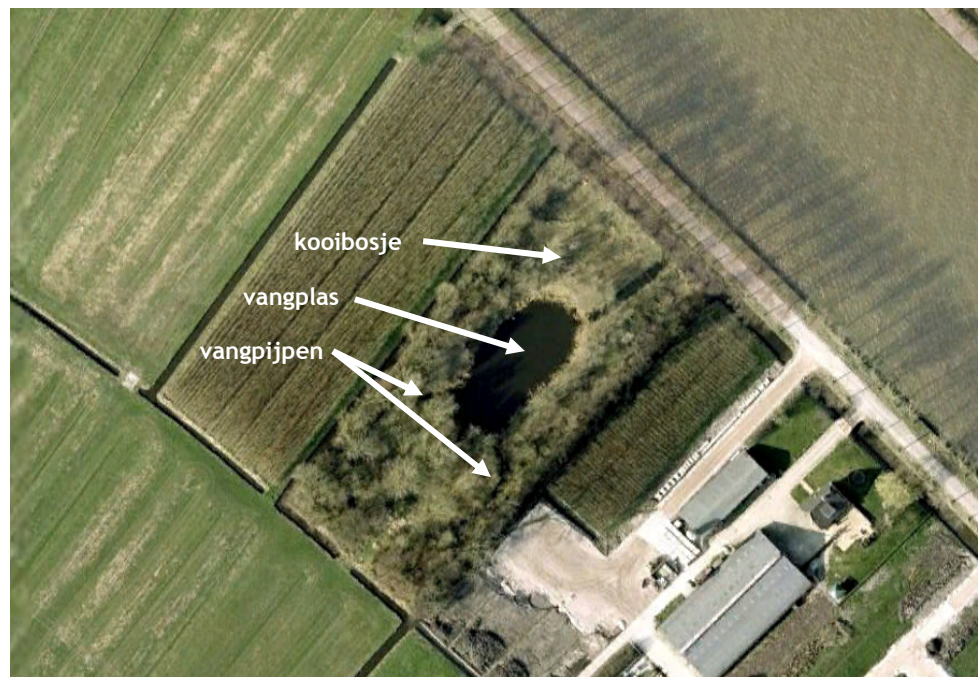
De Brink van Schalkwijk is hiervoor al beschreven. Het bijzondere aan deze plek is het feit dat het een bewust als zodanig aangelegde centrale dorpsruimte is. Ook bijzonder is het feit, dat men deze ruimte niet verhard heeft, zoals dat elders veelal gebeurd is. Het plein met zijn opgaande beplanting heeft nog steeds dezelfde uitstraling als die op oude afbeeldingen herkenbaar is.

leilinden

Leilinden werden bij oude boerderijen geplaatst om schaduw te brengen en zo het huis koel te houden. Leilinden stonden dan ook altijd aan de zuidkant. Op de gemeentelijke monumentenlijst staan meerdere leilinden vermeld. Deze bomen zijn dus beschermd ingevolge de Wabo. De leilinden worden van de monumentenlijst afgevoerd, omdat ze op de lijst 'bomen met bijzondere waarden' staan en vanuit die optiek beschermd worden. De aldus beschermde bomen behoeven in het bestemmingsplan geen nadere regeling.

Eendenkooi

Een eendenkooi is van oorsprong een plek waar diverse soorten in het wild levende eenden werden gevangen voor consumptie. De eendenkooi bestaat uit een flinke plas (de vangplas) waar enkele smalle sloten op uitkomen, de zogenaamde vangpijpen. Eenden die uit een ander kouder wordend gebied getrokken zijn om in een warmer gebied te overwinteren, zoeken vaak plekken uit waar ze kunnen uitrusten van de reis. Om overvliegende eenden te lokken had de kooiker, de beheerder van de kooi, op de kooiplas een groot aantal lokeenden die hij dagelijks voert. Zij zijn gewend aan de kooiker en zijn hond. Met behulp van een ingewikkeld samenspel van de kooiker en vooral het kooikershondje, werden de vreemde eenden in de vangpijp gelokt, gevangen en gedood. Er zijn nog diverse eendenkooien in bedrijf, maar voornamelijk om de eenden te ringen.

Afbeelding 31 - Restanten eendenkooi - belangrijke delen van de eendenkooi zijn nog goed herkenbaar: allereerst het kooibos, dat de vangplas omringt, de vangplas zelf en twee van de vier vangpijpen.

Begraafplaatsen

Binnen het plangebied zijn twee begraafplaatsen aanwezig, waarvan delen gemeentelijk monument zijn en dus beschermd. Het betreft met name grafmonumenten. Van de begraafplaats in Schalkwijk is ook de hoofdstructuur beschermd.

Veerwagenterrein

Aan de noordkant van het studiegebied ligt het Amsterdam-Rijnkanaal. Tegenover de Veerwagenweg¹⁸ ten noorden van het kanaal ligt een merkwaardig soort kromming in de wegberm. De luchtfoto laat iets interessants zien; aan de andere zijde van het kanaal heeft de weg een zelfde verloop. Dit heeft alles te maken met de veerwagen die hier ooit een verbinding onderhield.

Afbeelding 32 - locatie van de vroegere veerwagen over het Amsterdam-Rijnkanaal (Bron: www.inzichten.nl/topografie/topo_3505.htm, Kaart © Google Maps).

De veerwagen was een bijzonder soort 'veer', want het voer niet maar het reed. De veerwagen was eigenlijk een platform op een hoge stellage met wielen. Deze wielen reden over een rails op de bodem van het kanaal. De veerwagen was vooral bedoeld voor boeren van wie door de aanleg van het Amsterdam-Rijnkanaal hun land aan weerszijden van het kanaal was komen te liggen. De veerwagen 'voer' dwars over het kanaal.

Tussen 1961 en 1963 werd het Amsterdam-Rijnkanaal verbreed van 58,5 meter naar 70 meter, hetgeen het einde betekende voor de veerwagens. De veerwagen Schalkwijk-Houten is per 1-11-1972 buiten dienst gesteld¹⁹. Voor zover bekend zijn er in Nederland geen veerwagens meer in bedrijf.

¹⁸ Bron: www.inzichten.nl/topografie/topo_3505.htm

¹⁹ bron: www.plaatsengids.nl/schalkwijk

Afbeelding 33 - De veerwagen Schalkwijk-Houten in 1968.

De aanwezige restanten van dit bijzondere fenomeen hebben cultuurhistorische waarde en vormen samen met de restanten aan de overkant (de huizen, de infrastructuur, het kaartverkoopgebouwtje) een bijzonder ensemble. Elk van de onderdelen op zich heeft niet zoveel cultuurhistorische waarde, maar samen, als ensemble, vertegenwoordigen zij een bijzonder relict van de geschiedenis van het transport in Nederland.

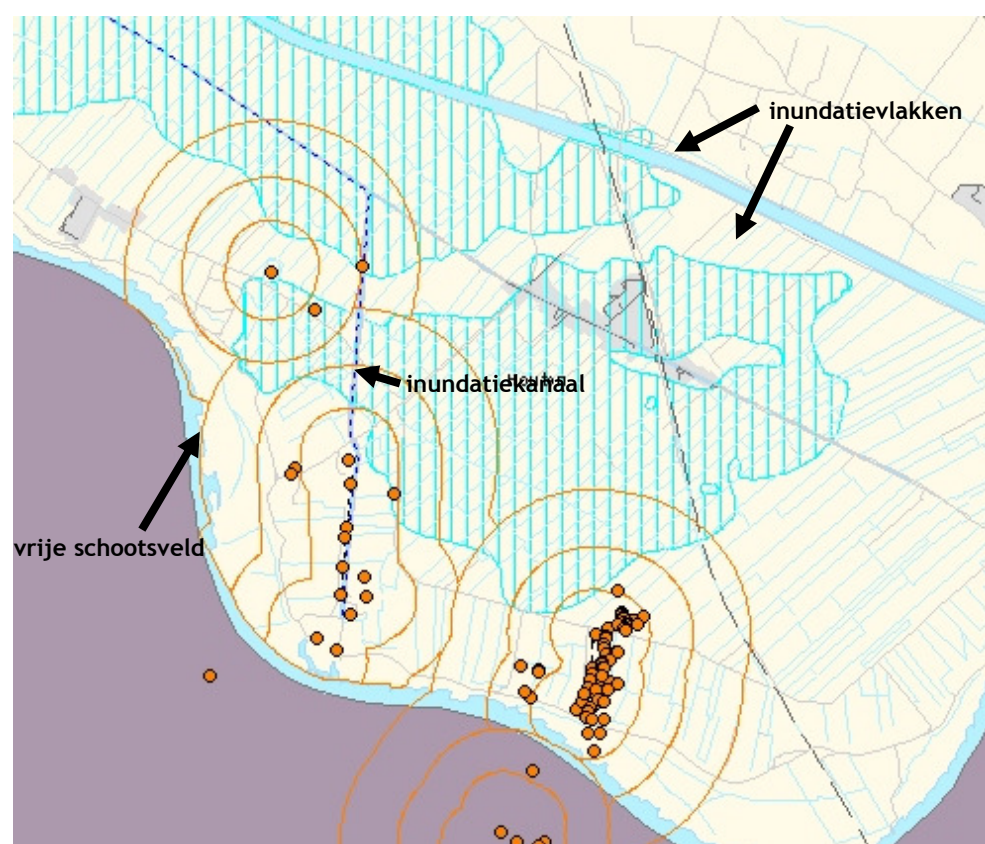
De Nieuwe Hollandse Waterlinie

De Nieuwe Hollandse Waterlinie is een complex van terreinen, waterwerken en verdedigingswerken, die in de negentiende eeuw en de eerste helft van de twintigste eeuw werden aangelegd voor de verdediging van de "Vesting Holland". De waterlinie strekte zich uit van Muiden aan het IJsselmeer tot Werkendam aan de Biesbosch. Veel elementen van de waterlinie, zoals forten en sluisen, zijn beschermd monument. Andere onderdelen, zoals de bunkers, groepsschuilplaatsen en dergelijke, zitten in de voorbescherming en worden nagenoeg zeker rijksbeschermd. Andere onderdelen (zoals sommige houten gebouwen) zijn niet in de voorbescherming opgenomen. Meerdere daarvan zijn echter wel beschermd als gemeentelijk monument.

Forten

Om de Nieuwe Hollandse Waterlinie ten zuiden van de Lek in verband te brengen met de linie ten noorden van de Lek werden in het studiegebied het fort Honswijk en het Lunet de Snel aangelegd. Fort Honswijk werd precies in de noordelijke Lekdijk gesitueerd. Zo kon het zowel de Lek en de uiterwaarden als het binnendijks gelegen gebied bestrijken. Het lunet de Snel bestreek een bocht in de Lekdijk die niet vanuit het fort onder vuur kon worden gehouden. In 1848 waren beide werken voltooid²⁰. Tegelijk werden ook veranderingen aangebracht in het inundatiesysteem.

²⁰ Bekius, 1999.

Afbeelding 34 - De Nieuwe Hollandse Waterlinie in het plangebied; de gele bolletjes zijn gebouwde of aangelegde delen van de linie, zoals forten, kazematten, groepsschuilplaatsen etc. (bron: Provincie Utrecht, 2001)

Afbeelding 35 - Fort Honswijk en Lunet De Snel tegenwoordig.

Inundatievlakken

Een groot deel van het plangebied ligt in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Als deze in staat van verdediging werd gebracht, liet men gebieden onderlopen (de zogenaamde inundatievlakken), die dan ontoegankelijk werden voor de vijand. Er zijn binnen het plangebied diverse inundatievlakken aanwezig. Deze zijn weergegeven op de bij dit rapport behorende inventarisatiekaart. De inundatievlakken zijn een wezenlijk onderdeel van het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en hebben als zodanig een cultuurhistorische waarde. De vertaling van deze waarde naar het

ruimtelijk beleid is geheel afhankelijk van de specifieke situatie. In sommige gevallen kan gedacht worden aan een aangepast bouwbeleid, maar in andere situaties zal het feit dat een locatie in het inundatievlak gelegen is geen directe invloed op het ruimtelijk beleid ter plaatse hebben.

Inundatiekanaal

Met het doel de inundatietijd te bekorten werd naast fort Honswijk een inundatiesluis aangelegd in de Lekdijk. Deze stond in verbinding met de gracht van het fort. De voormalige veenstroom De Snel werd gekanaliseerd. In de jaren 1870 bleek dit onvoldoende en in 1871 werd een nieuw inundatiekanaal gegraven naar de Schalkwijkse Wetering. Tegelijk met het kanaal werden ook twee verdedigingswerken gebouwd: het werk aan de Korte Uitweg en in 1875 het werk aan de Waalse Wetering. Langs het inundatiekanaal was een gedekte weg aanwezig.

Afbeelding 36 -Het inundatiekanaal

Vrije schootsvelden

Rondom forten was een gebied aangewezen, dat vrij moest zijn van permanente bebouwing. Als het betreffende fort in staat van verdediging werd gebracht, werden de bomen gekapt en de (verplicht in hout opgetrokken) bebouwing verwijderd, zodat de vijand geen dekking had en vanuit het fort vrij kon worden geschoten. In het plangebied liggen diverse vrije schootsvelden rondom de aanwezige forten en verdedigingswerken.

Houten huizen, houten schuren

Om een vrij schootsveld te hebben en om de vijand geen gelegenheid te geven om dekking te vinden achter bestaand muurwerk, mochten nieuwe woningen, boerderijen en schuren in de buurt van de waterlinie alleen nog maar in hout worden gebouwd. Zo konden ze in geval van gevaar snel worden afgebroken. Er zijn nog verschillende van dergelijke houten gebouwen aanwezig in het gebied, waarvan er meerdere op de gemeentelijke monumentenlijst staan.

Kazematten, groepsschuilplaatsen

Een verdere verdichting van de defensie vond plaats vanaf de Eerste Wereldoorlog, met de bouw van betonnen schuilplaatsen bij de forten. Aan de vooravond van de

Tweede Wereldoorlog is ook nog een serie nieuwe betonnen verdedigingswerken aangelegd.

Bruggen, sluisen etc.

Vaak wordt vergeten dat de Nieuwe Hollandse Waterlinie niet alleen een serie forten was, maar primair een aaneenschakeling van te inunderen terreinen. Om dat voor elkaar te krijgen waren sluisen, stuwen en allerlei andere waterwerken noodzakelijk. Hier en daar zijn er nog restanten van in het gebied te vinden.

Afbeelding 37 - Betonnen bruggetje uit 1939 - aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog werden nog snel allerlei verbeteringen aan de Nieuwe Hollandse Waterlinie aangebracht. Het mocht niet baten: vliegtuigen maakten vaste verdedigingslinies vrijwel nutteloos.

1.3.4 Ensemblewaarden

uitleg

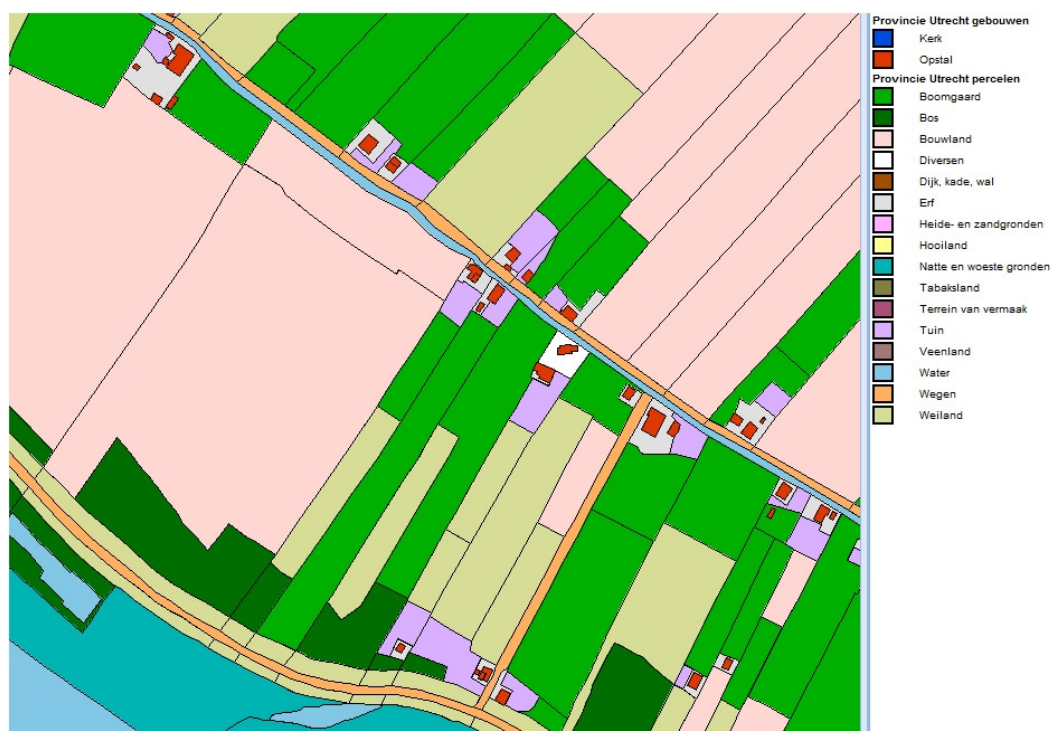
In de vorige paragraaf zijn diverse historische elementen beschreven. Een kenmerk van cultuurhistorische waarden is, dat deze vaak in combinatie met elkaar voorkomen: een reeks historische boerderijen en andere bebouwing ligt aan een oude straat en een historische waterloop, afgewisseld met boomgaarden en andere opgaande beplanting, terwijl uit archeologisch onderzoek blijkt, dat de locatie al eeuwenlang bewoond is, nog vóór de huidige boerderijen gebouwd werden. Het totaal, het ensemble, is meer dan de som der delen. Elk van de afzonderlijke delen is misschien waardevol, maar juist de combinatie, het totaal, is extra waardevol. Dit noemen we ensemblewaarden.

bebouwingslinten

In het studiegebied liggen de oude bebouwingslinten van 't Waal²¹ en Schalkwijk, die zijn aan te merken als waardevol ensemble. Het gaat daarbij niet alleen om de afzonderlijke samenstellende delen, de Waalse- en Schalkwijkse Wetering en de parallel daaraan lopende doorgaande wegen, de monumentale en karakteristieke

²¹ Uit het archeologisch onderzoek blijkt, dat de bewoning aan het lint al sinds de Late Middeleeuwen plaatsvindt. Dit is een extra waardetoevoeging aan de ensemblewaarde.

historische bebouwing daaraan, de onregelmatige structuur van de rooilijnen, de bruggetjes over de weteringen, maar ook om het totaal, de delen in relatie tot elkaar.

Afbeelding 38 - Kadastraal minuutplan 1832 (gedigitaliseerd en ingekleurd met toenmalig grondgebruik); de lintbebouwing van 't Waal is goed herkenbaar (bron: www.hisgis.nl).

De Brink

De Brink in Schalkwijk met de onmiddellijke omgeving is aan te merken als waardevol ensemble, waarbij het niet alleen gaat om de afzonderlijke samenstellende delen, de Brink, de opgaande beplanting, de onregelmatige structuur van de rooilijnen, de monumentale en karakteristieke bebouwing rondom, het straatmeubilair - de pomp en de kerk, maar ook om het totaal, de delen in relatie tot elkaar.

Binnen deze gebieden dient de ensemblewaarde in de planregels als toetsingscriterium te worden opgenomen.

2. ADVIES

2.1 Waardering

2.1.1 Methodiek

Voor het opnemen van cultuurhistorische waarden in een bestemmingsplan is enkel een beschrijving van de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden niet voldoende. Ook de waardebeoordeling van het aanwezige erfgoed en de gevoeligheid voor ingrepen is een bepalende factor. Er zijn twee manieren om de waarden van cultuurhistorie te bepalen, namelijk:

- a. door te waarderen op basis van een officieel toegekende status ('waardevolle elementen'). Veelal betreft het een beschermd status als beschermd dorpsgezicht, rijksmonument, gemeentelijk monument, nationaal landschap etc.
- b. door te waarderen aan de hand van onderscheiden waarderingscriteria, die de kwaliteit van het erfgoed weerspiegelen ('waardevolle elementen').

De onder a. genoemde waardering van een object, vindplaats of gebied is terug te vinden in de gangbare registers en kaarten van verschillende overheden. Voor de onder b. genoemde waardering bestaan uiteenlopende systemen; ze verschillen naar vakgebied, mate van codificatie en toepassing. Van een (breed geaccepteerde en toegepaste) integrale, cultuurhistorie-brede waarderings-systematiek is in Nederland op dit moment (nog) geen sprake.

Er is voor dit bestemmingsplan gebruik gemaakt van de onder a. genoemde benadering, mede omdat die voor iedereen volgbaar is en alle drie de relevante vakgebieden (archeologie, historische (steden)bouw en historische geografie) omvat. Bovendien is bij de opstelling van de archeologische waardenkaart destijds ook gebruik gemaakt van deze benadering.

2.1.2. Archeologie

In de archeologie bestaat er een min of meer geautoriseerde werkwijze om de waarde van een object of vindplaats te bepalen. Deze is vastgelegd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. De KNA-criteria zijn bedoeld om te bepalen of objecten/terreinen behoudenswaardig zijn. Het betreft een waardering van de (fysieke) kwaliteit, zeldzaamheid, representativiteit en ensemblewaarde (contextwaarde) en belevingswaarde. Bij de opstelling van het archeologiebeleid zijn de volgende waardeniveaus vastgesteld:

1. waardevol op nationaal niveau (Beschermd archeologische rijksmonumenten);
2. overige waarden (op provinciaal of gemeentelijk niveau) - overige geregistreerde vindplaatsen
3. archeologische verwachtingswaarden.

Een en ander is geregeld in de archeologische beleidsnota van de gemeente Houten die als basis heeft gediend voor de archeologische regelingen in dit bestemmingsplan.

2.1.3 Historische (steden)bouwkunst

In dit vakgebied onderscheiden we de volgende waardeniveaus:

1. waardevol op internationaal niveau: opgenomen op de UNESCO World Heritage List. In het plangebied zijn geen objecten te vinden die op deze lijst staan of die genomineerd zijn voor deze lijst. De Nieuwe Hollandse Waterlinie staat wel op de nominatie om op de lijst te worden opgenomen.

2. waardevol op nationaal niveau: opgenomen op de (rijks)monumentenlijst. In het plangebied zijn meerdere objecten te vinden die beschermd zijn als gevolg van opname op deze lijst (zie bijlage 2).
3. waardevol op provinciaal niveau: opgenomen op een provinciale lijst. De provincie Utrecht heeft geen provinciale monumentenlijst, zodat in het plangebied zijn geen provinciale monumenten aanwezig kunnen zijn.
4. waardevol op gemeentelijk niveau: opgenomen op de gemeentelijke monumentenlijst. In het plangebied zijn meerdere gemeentelijke monumenten aanwezig (zie bijlage 3).
5. waardevol op plaatselijk niveau: panden die van belang zijn voor het straatbeeld en/of de omgeving. In het plangebied zijn meerdere karakteristieke panden aanwezig (zie paragraaf 1.3.2, tabel 1).

Binnen het plangebied zijn vele beschermde en beschermenswaardige objecten van historische bouwkunst aanwezig.

2.1.4 Historische geografie

Historisch-landschappelijke en historisch-stedenbouwkundige waarden worden niet beschermd op rijksniveau. Blijkens de recente beleidswijzigingen gaat het rijk ervan uit, dat de bescherming van deze waarden op gemeentelijk niveau plaatsvindt. De eerder beschreven waarden (paragraaf 1.3.3 en 1.3.4) zijn in het verleden reeds gesignaleerd. Het betreft waarden op gemeentelijk of plaatselijk niveau, die van belang zijn voor de plaatselijke geschiedenis en medebepalend voor de ruimtelijke kwaliteit in het plangebied. Gesignaleerde waarden op het gebied van historische geografie dienen in de afweging bij het opstellen van een bestemmingsplan betrokken te worden. Indien de waarden zodanig karakteristiek zijn en bedreigd worden door mogelijke toekomstige ontwikkelingen, dan dienen ze in het bestemmingsplan beschermd te worden met gerichte regels, zoals omgevingsvergunningstelsels voor bepaalde werken of werkzaamheden.

2.2 Wijze van opname in het bestemmingsplan

- *Cultuurhistorische waarden*

Ter bescherming van de aanwezige ruimtelijk relevante cultuurhistorische waarden dienen de volgende aspecten in de regels van het bestemmingsplan geregeld te worden:

- a. **Archeologie:** Het archeologiebeleid van de gemeente Houten is vastgelegd in het beleidsplan Archeologie²². De ruimtelijke ordening speelt daarin een belangrijke rol. Vervolgens is het archeologisch beleid voor zover relevant, neergelegd in het paraplubestemmingsplan Archeologie, waarin de bekende archeologische waarden en de archeologische verwachtingswaarden beschermd zijn. De in het paraplubestemmingsplan opgenomen regelingen met plankaart kunnen onverkort opgenomen worden in alle nieuwe bestemmingsplannen. In het kader van dit cultuurhistorisch onderzoek zijn “oude erven” gekarteerd, plaatsen die, blijkens de kadastrale minuutplannen, 180 jaar geleden al bebouwd waren. Deze plaatsen hebben behalve cultuurhistorische, ook archeologische (verwachtings)waarde. De archeologische dubbelbestemmingen gelden naast de cultuurhistorische bestemmingen die hierna worden beschreven. Als ergens zowel een bestemming waarde-archeologie als een bestemming waarde-cultuurhistorie is aangegeven dient een aanvraag zowel aan de regels van de ene, als aan die van de andere bestemming te voldoen.
- b. historische bebouwing: voor zover het geen rijks- of gemeentelijke monumenten betreft, wordt de waardevolle bebouwing (mede) bestemd tot

²² Gemeente houten, 2007.

'waarde-cultuurhistorie 1'. In de regels is sloop van bouwwerken Wabovergunningplichtig gesteld; Wabovergunningen voor bouw of verbouw zijn bovendien slechts mogelijk indien en voor zover ze geen aantasting van de aanwezige waarden met zich meebrengen.

Rijks- en gemeentelijke monumenten zijn niet als zodanig bestemd, omdat deze al geregeld worden in de monumentenwet, resp. de erfgoedverordening. Ter voorkoming van dubbele regelgeving zijn deze monumenten dus niet bestemd tot waarde-cultuurhistorie-1.

- c. Historische waterlopen: deze zijn (mede) bestemd tot **'waarde - cultuurhistorie 2'**; diverse werkzaamheden die de cultuurhistorische waarde van de historische waterlopen kunnen aantasten, zijn vergunningplichtig gesteld, zoals het ophogen, egaliseren, afgraven, afschuiven en ontgronden, het graven en dempen van sloten en het veranderen van de profielopbouw, het vellen en rooien van houtgewas en het aanbrengen van diepwortelende beplanting. Deze werkzaamheden zijn Wabovergunningplichtig.
- d. Historische wegen en andere infrastructuur: deze zijn (mede) bestemd tot **'waarde - cultuurhistorie 3'** diverse werkzaamheden die de cultuurhistorische waarde van de historische wegen kunnen aantasten, zijn vergunningplichtig gesteld, zoals het ophogen, egaliseren, afgraven, afschuiven en ontgronden, het aanpassen van het beloop van bestaande wegen, het aanpassen van het dwarsprofiel van de weg, het verschuiven van de gebruiksstroken, het aanleggen of verharderen van wegen of paden en het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen, het vellen en rooien van houtgewas en het aanbrengen van diepwortelende beplanting. Deze werkzaamheden zijn Wabovergunningplichtig.
- e. Ensemblewaarden - Ensembles zijn (mede) bestemd tot **'waarde-cultuurhistorie 4'**. In deze ensembles gaat het niet alleen om de bescherming van de afzonderlijke delen (de oude boerderij, de erfbeplanting, de toegangsweg), maar ook om bescherming van het totaal, van de delen in onderlinge samenhang. Bij het beoordelen van de toelaatbaarheid van een omgevingsvergunning voor een bouwwerk of werkzaamheid, beoordelen burgemeester en wethouders dus niet alleen de toelaatbaarheid van het werk zelf, maar ook wat het betekent voor het totaal. Daarbij wordt ook de archeologische waarde van de omgeving betrokken, omdat de ensembles in het algemeen oude woonplekken betreffen die zowel bovengrondse, als ondergrondse (archeologische) cultuurhistorische waarde bezitten.
- In de regels is de sloop van bouwwerken Wabovergunningplichtig gesteld; Wabovergunningen voor bouw of verbouw zijn bovendien slechts mogelijk indien en voor zover ze geen aantasting van de aanwezige waarden met zich meebrengen; deze regels gelden niet voor rijks- en gemeentelijke monumenten, omdat die via andere regelingen beschermd worden. Verder is de bouw van bouwwerken binnen 100 m aan weerszijden van de toegangsweg niet toegestaan.
- Diverse werkzaamheden die de cultuurhistorische waarde van de ensembles kunnen aantasten, zijn vergunningplichtig gesteld, zoals het ophogen, egaliseren, afgraven, afschuiven en ontgronden, het aanpassen van het beloop van bestaande wegen, het aanpassen van het dwarsprofiel van de weg, het verschuiven van de gebruiksstroken, het aanleggen of verharderen van wegen of paden en het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen, het vellen en rooien van houtgewas en het aanbrengen van diepwortelende beplanting, het graven en dempen van sloten en het veranderen van de profielopbouw en het slopen en het geheel of gedeeltelijk slopen van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en/of bouwwerken, anders dan ter uitvoering van een bouwplan waarvoor vergunning is verleend. Deze werkzaamheden zijn Wabovergunningplichtig.

Voor de dubbelbestemmingen waarde-cultuurhistorie (1 t/m 4) geldt ook een wijzigingsbevoegdheid om deze dubbelbestemming voor een gebied te schrappen (als is aangetoond dat de waarden niet langer aanwezig zijn, geen bescherming meer behoeven of redelijkerwijs niet langer te handhaven zijn of als zwaarwegende

maatschappelijke belangen dit vergen). Ook kan de bestemming alsnog gelegd worden op gronden waarvan later bij nader onderzoek blijkt, dat de betreffende bestemming er eigenlijk op hoort te liggen.

Tabel 2 - opname van cultuurhistorische waarden in het bestemmingsplan			
onderdeel	Belangrijkste elementen en structuren	Te beschermen aspecten	Wijze van opname in het bestemmingsplan
archeologie		Zie beleidsplan archeologie en div. bestemmingsplannen	Dubbelbestemmingen "Waarde - archeologie"
Historische bouwkunst	Rijksmonument		Geen
	Gemeentelijk monument		Geen
	Karakteristieke bebouwing (tabel 1)	Tegen aantasting van aanwezige cultuurhistorische waarden, bescherming tegen slopen	Dubbestemming "Waarde cultuurhistorie 1"
Historische geografie	Historische waterlopen	Tegen het ophogen, egaliseren, afgraven, afschuiven en ontgronden, het graven en dempen van sloten en het veranderen van de profielopbouw, het vellen en rooien van houtgewas en het aanbrengen van diepwortelende beplanting	Dubbestemming "Waarde cultuurhistorie 2"
	Historische wegen en andere infrastructuur	Tegen aanpassen van het dwarsprofiel van de weg, het verschuiven van de gebruiksstroken, het aanleggen of verharderen van wegen of paden en het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen, het vellen en rooien van houtgewas en het aanbrengen van diepwortelende beplanting	Dubbestemming "Waarde cultuurhistorie 3"
	Ensemblewaarden	bescherming van het totaal, van de delen in onderlinge samenhang	Dubbestemming "Waarde cultuurhistorie 4"

SAMENVATTING

Het studiegebied omvat het gebied van de gemeente Houten ten zuiden van het Amsterdam-Rijnkanaal en bevat de kernen Tull en 't Waal en Schalkwijk met het daarbij behorende buitengebied. Het betreft oude nederzettingen waar archeologische restanten uit diverse tijdperken zijn aangetroffen. Ook bovengronds zijn er vele restanten uit diverse tijdperken aanwezig, zoals middeleeuwse wegenstructuren, historische bebouwing en oude beplanting. Het studiegebied blijkt zeer rijk aan historische restanten. Ook zijn er complexen van historische elementen aanwezig (zogenaamde ensembles) die samen een belangrijke historische waarde hebben, zoals De Brink in Schalkwijk en de aangrenzende bebouwing en de lintbebouwing in Schalkwijk en in Tull en 't Waal. Daarnaast hebben de historische elementen en ensembles een belangrijke waarde voor de ruimtelijke structuur van het gebied. Daarom is het noodzakelijk dat de aanwezige cultuurhistorische waarden worden beschermd in het op te stellen bestemmingsplan.

GEMEENTE HOUTEN
CULTUURHISTORISCH ONDERZOEK EN ADVIES
HOUTEN-ZUID (SCHALKWIJK EN TULL EN 'T WAAL)

BIJLAGE 1 - GERAADPLEEGDE BRONNEN

Literatuur en rapporten

Bekius, Dolf: Ruimtelijke karakteristieken van de Nieuwe Hollandse Waterlinie bij Honswijk, in: Historisch-geografisch Tijdschrift, jaargang 17, 1999, pag. 86-96.

Berendsen, Henk J.A. en Esther Stouthamer: Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands, Utrecht, 2001.

Blijdenstijn, Roland: Tastbare tijd - cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht, Utrecht, 2007.

Dekker, C.; Het Kromme Rijngebied in de middeleeuwen. Zutphen 1983.

Dijkstra, Jan: Mijn kijk op het Eiland van Schalkwijk, 2012.

Gemeente Houten: Gekoesterd Erfgoed - integrale beleidsnota op het gebied van de bovengrondse en ondergrondse monumentenzorg, Houten, 2004.

Gemeente Houten: Leven-de Ruimte - ruimtelijke visie Houten 2015, Houten, 2005.

Gemeente Houten/Vestigia: Toelichting op de archeologische en cultuurhistorische beleidskaarten voor het grondgebied van de gemeente Houten, Amersfoort, 2007.

Gemeente Houten: Monumentenverordening, Houten, 2010.

Gemeente Houten: Welstandsnota 2011, Houten 2011.

Gemeente Houten: Handboek Digitale Uitwisseling Bestemmingsplannen Gemeente Houten, Houten, 2011.

Landschap Erfgoed Utrecht: Landschapsontwikkelingsplan Kromme Rijngebied +, Utrecht, 2009.

Landschap Erfgoed Utrecht: Beeldkwaliteitsplan Kromme Rijngebied +, Utrecht, 2010.

Provincie Utrecht: Cultuurhistorische elementen in de provincie Utrecht, CD-ROM, 3^e versie, Utrecht, 2001.

RAAP Archeologisch Adviesbureau: Plangebied Kerkebogerd en Waalseweg in Tull en 't Waal, Gemeente Houten, Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek, Amsterdam, 2010.

RAAP Archeologisch Adviesbureau, rapportnummer 2429: Plangebied Kerkebogerd en Waalseweg in Tull en 't Waal, Gemeente Houten, Archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (proefsleuven), Amsterdam, 2011.

Rijksdienst voor het cultureel erfgoed: Concept-richtlijnen voor cultuur-historisch onderzoek in de vormgeving of herziening van bestemmingsplannen, versie 1.1 (concept), Amersfoort, februari 2012.

Smits, drs. J.A.M. en O.J. Wttewaal: Monumenten-inventarisatie Provincie Utrecht, Houten - ontstaan en groei, Zeist, 1988.

Smits, drs. J.A.M. en O.J. Wttewaal: Monumenten-inventarisatie Provincie Utrecht, Houten - historische bebouwing, Zeist, 1991.

Thoomes, Wijnand; Eigendomsontwikkeling tussen 1600 en 1830 in de polders Vuijlcop en het Rietveld en in 't Waal. In "Het Kromme Rijngebied", 2007, blz. 99 - 105.

Thoomes, Wijnand; Tull en 't Waal in de 17de en 18de eeuw. Culemborg, 2008.

Thoomes, W.: Leven met de Lekdijk - de boerengemeenschap Tull en 't Waal in de zeventiende en achttiende eeuw - uitgave Historische Kring 'Tussen Rijn en Lek', 2012.

Wolters-Noordhof Atlasproducties: Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000, deel I - West-Nederland 1839-1859, blad 72-73, Groningen, 1990.

Websites

www.ahn.nl

www.hisgis.nl

www.houten.nl

www.historischhouten.nl

www.hetutrechtsarchief.nl

www.museuminschalkwijk.nl

www.rhczuidoostutrecht.nl

www.watwaswaar.nl

www.wikipedia.nl

GEMEENTE HOUTEN
 CULTUURHISTORISCH ONDERZOEK EN ADVIES
 HOUTEN-ZUID (SCHALKWIJK EN TULL EN 'T WAAL)

BIJLAGE 2 - LIJST RIJKSMONUMENTEN

Monumentnr	Adres	Huisnr	soort object	naam object	plaats
22689	Lagedijk	14	Boerderij		SCHALKWIJK
22690	Lagedijk	15	boerderij van het voerdeeltype.		SCHALKWIJK
22691	Lagedijk	32	dwarshuisboerderij	"Welgelegen"	SCHALKWIJK
22692	Overeind	39	dwarshuisboerderij.	"Welgelegen"	SCHALKWIJK
22693	Bij Provincialeweg	70	hardstenen paal	"Concordia res parvae crescunt"	SCHALKWIJK
22694	Neereind	27	dwarshuisboerderij naast Huys Vuylcoop		SCHALKWIJK
22695	Neereind	29	woontoren	"Vuylcoop"	SCHALKWIJK
22696	Overeind	43	dwarshuisboerderij	"Zeldzaam"	SCHALKWIJK
22697	Overeind	73	langhuisboerderij, bakhuis.	"Romulus"	SCHALKWIJK
22698	Pothuizerweg	2	woonhuis		SCHALKWIJK
22699	Provincialeweg	36	langhuisboerderij		SCHALKWIJK
22700	Provincialeweg	44	middenlangsdeelboerderij		SCHALKWIJK
22701	Provincialeweg	63	dwarshuisboerderij	"Bouwlust"	SCHALKWIJK
22702	Provincialeweg	68	dwarshuisboerderij	"Sint Pieter"	SCHALKWIJK
22703	Provincialeweg	69	voormalig waterschapshuis	"Het Dijkhuis"	SCHALKWIJK
22704	Jonkheer Ramweg	18	kerk, toren, koor, orgel	R.K. kerk van Sint Michaël	SCHALKWIJK
22705	Lekdijk	48-50	langhuisboerderij met bakhuis	"Schalkenberg"	SCHALKWIJK
22706	Lekdijk	66	langhuis met dwarsvleugel	"Snellesteyn"	TULL EN 'T WAAL
22707	Lekdijk	78-80	boerderij	"Oud Slikkerveer"	TULL EN 'T WAAL
22709	Waalweg	85	dwarshuisboerderij, bijgebouwen gemeentelijk monument.	"Geerestein"	TULL EN 'T WAAL
398785	Waalweg	71	oorspronkelijk middeleeuwse zaalkerk.	"Nederlands Hervormde Kerk"	TULL EN 'T WAAL
	Bij Lekdijk	58	fort, complex bestaande uit 11 onderdelen.	"Fort Honswijk"	SCHALKWIJK
511623	Bij Lekdijk	58	Onderdeel 1: Aardwerk met gracht		SCHALKWIJK
511624	Lekdijk	58	Onderdeel 2: Poortgebouw A met toegangspoterne		SCHALKWIJK
511625	Bij Lekdijk	58	Onderdeel 3: Contrescarpegallerij met poterne B en uitbreiding L		SCHALKWIJK
511626	Bij Lekdijk	58	Onderdeel 4: Schuilplaats C		SCHALKWIJK
511627	Bij Lekdijk	58	Onderdeel 5: Remise D		SCHALKWIJK
511628	Bij Lekdijk	58	Onderdeel 6: Remise E		SCHALKWIJK
511629	Bij Lekdijk	58	Onderdeel 7: Remise Fen M		SCHALKWIJK
511630	Lekdijk	58	Onderdeel 8: Wapendepot met onderliggend kruitmagazijn G		SCHALKWIJK
511631	Lekdijk	58	Onderdeel 9: Kruit- en projectielenmagazijn met werkplaatsen H		SCHALKWIJK
511632	Bij Lekdijk	58	Onderdeel 10: Bomvrije toren of kazerne I		SCHALKWIJK
511633	Bij Lekdijk	58	Onderdeel 11: Wachterswoning W		SCHALKWIJK

	Lekdijk ong. ten westen van de Molenbuurt		inundatiekanaal, complex bestaande uit 3 onderdelen	"Inundatiekanaal"	SCHALKWIJK
511648	Lekdijk ong. ten westen van de Molenbuurt		Onderdeel 1: Inundatiekanaal met glacis en gedekte weg		SCHALKWIJK
511649	Lekdijk ong. ten westen van de Molenbuurt		Onderdeel 2: Drie schuilplaatsen A, B en C		SCHALKWIJK
511650	Lekdijk ong. ten westen van de Molenbuurt		Onderdeel 3: Twee bruggen 1 en 2		SCHALKWIJK
	Bij Waalseweg	22	complex bestaande uit 3 onderdelen	"Werk aan de Waalse Wetering"	SCHALKWIJK
511652	Waalseweg	bij 22	Onderdeel 1: Aardwerk met gracht		SCHALKWIJK
511653	Waalseweg	bij 22	Onderdeel 2: Kazerne A met remise		SCHALKWIJK
511654	Waalseweg	22	Onderdeel 3: Fortwachterswoning		SCHALKWIJK
	Lekdijk	bij 58	lunet, complex bestaande uit 2 onderdelen	"Lunet aan de Snel"	SCHALKWIJK
511656	Lekdijk	bij 58	Onderdeel 1: Aardwerk met gracht		SCHALKWIJK
511657	Lekdijk	bij 58	Onderdeel 2: Kazerne met remise		SCHALKWIJK
	Lange Uitweg	42A eo	Werk aan de Korte Uitweg, complex bestaande uit 4 onderdelen.	"Werk aan de Korte Uitweg"	TULL EN 't WAAL
511659	Lange Uitweg	42A eo	Onderdeel 1: Aardwerk met gracht		TULL EN 't WAAL
511660	Lange Uitweg	42A eo	Onderdeel 2: Kazerne A		TULL EN 't WAAL
511661	Lange Uitweg	42A eo	Onderdeel 3: Remise B		TULL EN 't WAAL
511662	Lange Uitweg	42A eo	Onderdeel 4: Loods		TULL EN 't WAAL
511663	Bij Jonkheer Ramweg	18	grafkapel		SCHALKWIJK
511665	Bij Overeind	84	brandspuithuisje		SCHALKWIJK
511666	Provincialeweg	66	dwarshuisboerderij	"Den Eng"	SCHALKWIJK
511667	Provincialeweg	70	dienstwoning.	"De Heul"	SCHALKWIJK

GEMEENTE HOUTEN
 CULTUURHISTORISCH ONDERZOEK EN ADVIES
 HOUTEN-ZUID (SCHALKWIJK EN TULL EN 'T WAAL)

BIJLAGE 3 - LIJST GEMEENTELIJKE MONUMENTEN

Identificatienr		Plaatselijke aanduiding		Object
GM	nr	Adres	Plaats	
GM	001	Achterdijk 1	Schalkwijk	langhuisboerderij
GM	002a	Achterdijk 9	Schalkwijk	langhuisboerderij
GM	002b	Bij Achterdijk 9	Schalkwijk	toegangshek
GM	003a	Achterdijk 10a	Schalkwijk	langhuisboerderij
GM	003b	Achterdijk 10a	Schalkwijk	schuurberg
GM	004a	Achterdijk 23-25	Schalkwijk	langhuisboerderij
GM	004b	Bij Achterdijk 23-25	Schalkwijk	bakhuis
GM	004c	Bij Achterdijk 23-25	Schalkwijk	hekwerk met toegangshek
GM	016a	Beusichemseweg 146	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	016b	Bij Beusichemseweg 146	Schalkwijk	schuur
GM	019a	Brink 13	Schalkwijk	daggelderswoning
GM	019b	Brink 14	Schalkwijk	daggelderswoning
GM	019c	Brink 15	Schalkwijk	daggelderswoning
GM	019d	Brink 16	Schalkwijk	daggelderswoning
GM	019e	Brink 17	Schalkwijk	daggelderswoning
GM	019f	Brink 18	Schalkwijk	daggelderswoning
GM	019g	Brink 19	Schalkwijk	daggelderswoning
GM	019h	Brink 20	Schalkwijk	daggelderswoning
GM	019i	Brink 21	Schalkwijk	daggelderswoning
GM	020	Brink 22	Schalkwijk	herenhuis
GM	021	Brink 24	Schalkwijk	woonhuis
GM	022a	Brink 30	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	022b	Bij Brink 30	Schalkwijk	bak/zomerhuis/wagenschuur
GM	023	Provincialeweg naar Brink	Schalkwijk	rondboogbrug
GM	024	Brink	Schalkwijk	pomp
GM	025a	Brink bij 10	Schalkwijk	hoofdstructuur van het kerkhof
GM	025b	Brink bij 10	Schalkwijk	familiegraf Wentink
GM	025c	Brink bij 10	Schalkwijk	oorlogsgraf E.D. Meredith
GM	027	Groeneweg	Tull en 't Waal	verdedigingswerk
GM	035a	Hoeksedijk 1	Schalkwijk	langhuisboerderij
GM	035b	Hoeksedijk bij 1	Schalkwijk	schuur
GM	036	Hoeksedijk 3	Schalkwijk	kleine villa
GM	048	Rotonde bij Korte Uitweg 72	Schalkwijk	transformatorstation/bushalte
GM	049a	Jhr. Ramweg 5-6	Schalkwijk	herenhuis
GM	049b	Bij Jhr. Ramweg 5-6	Schalkwijk	hekwerk
GM	050a	Bij Jhr. Ramweg 7-8	Schalkwijk	omgrachting
GM	050b	Bij Jhr. Ramweg 8	Schalkwijk	toegangshek
GM	051	Jhr. Ramweg 9	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	052a	Jhr. Ramweg 11	Schalkwijk	dwarshuisboerderij

GM	052b	Jhr. Ramweg bij 11	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	052c	Jhr. Ramweg bij 11	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	052d	Jhr. Ramweg bij 11	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	052e	Jhr. Ramweg bij 11	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	053	Jhr. Ramweg 16-16A	Schalkwijk	woonhuis/winkel
GM	054a	Jhr. Ramweg 17A	Schalkwijk	herenhuis
GM	054b	Jhr. Ramweg 18-19	Schalkwijk	hekwerk
GM	055a	Jhr. Ramweg 18-19	Schalkwijk	hoofdstructuur van het kerkhof
GM	055b	Jhr. Ramweg 18-19	Schalkwijk	hekwerk met toegangshekken
GM	055c	Jhr. Ramweg 18-19	Schalkwijk	vijf graven aan de zuidwestzijde
GM	055d1	Jhr. Ramweg 18-19	Schalkwijk	vijf pastoorsgraven aan de noordoostzijde
GM	055d2	Jhr. Ramweg 18-19	Schalkwijk	vijf pastoorsgraven aan de noordoostzijde
GM	055d3	Jhr. Ramweg 18-19	Schalkwijk	vijf pastoorsgraven aan de noordoostzijde
GM	056	Jhr. Ramweg 20-20A	Schalkwijk	villa
GM	057	Jhr. Ramweg 22	Schalkwijk	woonhuis/café
GM	058a	Jhr. Ramweg 26	Schalkwijk	villa
GM	058b	Bij Jhr. Ramweg 26	Schalkwijk	hekwerk met toegangshek
GM	059a	Jhr. Ramweg 29	Schalkwijk	villa
GM	059b1	Bij Jhr. Ramweg 29	Schalkwijk	hekwerk
GM	059b2	Bij Jhr. Ramweg 30-31	Schalkwijk	hekwerk
GM	060a	Kaaidijk 9	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	060b	Bij Kaaidijk 9	Schalkwijk	schuur
GM	060c	Bij Kaaidijk 9	Schalkwijk	toegangshek
GM	061	Bij Kanaaldijk-Zuid 24	Schalkwijk	plas met vier vangarmen (eendenkooi)
GM	064	Knoesterweg 1	Schalkwijk	langhuisboerderij
GM	068a	Bij Lagedijk 14	Schalkwijk	schuur
GM	068b	Bij Lagedijk 14	Schalkwijk	toegangshek
GM	069a	Lagedijk 19	Schalkwijk	langhuisboerderij
GM	069b	Naast Lagedijk 19	Schalkwijk	schuur
GM	070a	Lagedijk 26-26a	Schalkwijk	langhuisboerderij
GM	070b	Bij Lagedijk 26-26a	Schalkwijk	schuur
GM	070c	Bij Lagedijk 26-26a	Schalkwijk	schuurberg
GM	070d	Bij Lagedijk 26-26a	Schalkwijk	toegangshek
GM	071	Lagedijk 27	Schalkwijk	zomerhuis
GM	072a	Lagedijk 28	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	072b	Lagedijk bij 27-28	Schalkwijk	hekwerk
GM	073	Lange Uitweg 2	Tull en 't Waal	dwarshuisboerderij
GM	074a	Lange Uitweg 33	Tull en 't Waal	schuur
GM	074b	Lange Uitweg 35	Tull en 't Waal	langhuisboerderij
GM	075a	Lange Uitweg 42	Tull en 't Waal	woonhuis
GM	075b	Bij Lange Uitweg 42	Tull en 't Waal	leilinde (Tilia x europaea)
GM	075c	Bij Lange Uitweg 42	Tull en 't Waal	leilinde (Tilia x europaea)
GM	075d	Bij Lange Uitweg 42	Tull en 't Waal	leilinde (Tilia x europaea)
GM	075e	Bij Lange Uitweg 42	Tull en 't W.	leilinde (Tilia x europaea)

GM	076a	Lange Uitweg 83	Tull en 't Waal	langhuisboerderij
GM	076b	Lange Uitweg bij 83	Tull en 't Waal	hekwerk
GM	077	Lange Uitweg 85	Tull en 't Waal	houten woonhuis
GM	078a	Lange Uitweg 34	Tull en 't Waal	woonhuis
GM	078b	Lange Uitweg bij 34	Tull en 't Waal	hekwerk
GM	080a	Lekdijk 6	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	080b	Lekdijk bij 6	Schalkwijk	leilinde (Fagus sylvatica - Purpurea -)
GM	081a	Lekdijk 12a	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	081b	Bij Lekdijk 12a	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	081c	Bij Lekdijk 12a	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	082a	Lekdijk 14	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	082b	Bij Lekdijk 14	Schalkwijk	hooiberg
GM	082c	Lekdijk 16	Schalkwijk	zomerhuis
GM	082d	Bij Lekdijk 14	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	082e	Bij Lekdijk 14	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	082f	Bij Lekdijk 16	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	083	Lekdijk 30	Schalkwijk	langhuisboerderij
GM	084a	Lekdijk 36-36A	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	084c	Bij Lekdijk 34	Schalkwijk	leilinde (Salix alba)
GM	084d	Bij Lekdijk 36-36A	Schalkwijk	leilinde (Salix alba)
GM	084e	Bij Lekdijk 36-36A	Schalkwijk	leilinde (Salix alba)
GM	085	Lekdijk 38	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	086a	Lekdijk 70	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	086b	Bij Lekdijk 70	Schalkwijk	leilinde (Tilia europaea - Zwarte Linde -)
GM	086c	Bij Lekdijk 70	Schalkwijk	leilinde (Tilia europaea - Zwarte Linde -)
GM	086d	Bij Lekdijk 70	Schalkwijk	leilinde (Tilia europaea - Zwarte Linde -)
GM	086e	Bij Lekdijk 70	Schalkwijk	leilinde (Tilia europaea - Zwarte Linde -)
GM	086f	Bij Lekdijk 70	Schalkwijk	leilinde (Tilia europaea - Zwarte Linde -)
GM	092a	Molenpad 1	Schalkwijk	daggelderswoning
GM	092b	Bij Molenpad 1	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	092c	Bij Molenpad 1	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	093	Molenpad 3	Schalkwijk	daggelderswoning
GM	094	Neereind 23	Schalkwijk	langhuisboerderij
GM	095a	Neereind 37	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	095b	Neereind 39	Schalkwijk	zomerhuis
GM	095c	Bij Neereind 37	Schalkwijk	hekwerk
GM	105a	Overeind 2	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	105b	Bij Overeind 2	Schalkwijk	bakhuis/zomerhuis
GM	105c	Bij Overeind 2	Schalkwijk	hooiberg
GM	106	Bij Overeind 2	Schalkwijk	brug
GM	107a	Overeind 8	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	107b	Bij Overeind 8	Schalkwijk	schuur
GM	107c	Bij Overeind 8	Schalkwijk	toegangshek en hekwerk
GM	108	Bij Overeind 11	Schalkwijk	gevangenis

GM	109a	Overeind 22-23	Schalkwijk	langhuisboerderij
GM	109b	Bij Overeind 22/23	Schalkwijk	toegangshek
GM	110	Bij Overeind 29/30	Schalkwijk	brug
GM	111a	Overeind 31	Schalkwijk	langhuisboerderij
GM	111b	Bij Overeind 31	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	111c	Bij Overeind 31	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	111d	Bij Overeind 31	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	111e	Bij Overeind 31	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	112a	Overeind 33/34	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	112b	Bij Overeind 33/34	Schalkwijk	schuur
GM	113a	Overeind 39a	Schalkwijk	zomerhuis
GM	113b	Bij Overeind 39/39a	Schalkwijk	brug
GM	113c	Bij Overeind 39/39a	Schalkwijk	toegangshek
GM	114a	Overeind 42-42a	Schalkwijk	zomerhuis/schuur
GM	114b	Bij Overeind 42a	Schalkwijk	brug
GM	114c	Bij Overeind 42a-43	Schalkwijk	toegangshek en hekwerk
GM	115a	Overeind 45	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	115b	Bij Overeind 45	Schalkwijk	brug
GM	115c	Bij Overeind 45	Schalkwijk	hekwerk
GM	116a	Overeind 47	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	116b	Bij Overeind 47	Schalkwijk	zomerhuis/schuur
GM	117	Overeind 51	Schalkwijk	kaaspakhuis
GM	118a	Overeind 71/72	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	118b	Bij Overeind 71/72	Schalkwijk	schuur
GM	119a	Overeind 78	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	119b	Bij Overeind 78	Schalkwijk	schuur
GM	119c	Bij Overeind 78	Schalkwijk	toegangshek en hekwerk
GM	120a	Overeind 81	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	120b1	Bij Overeind 81	Schalkwijk	hekwerk
GM	120b2	Bij Overeind 81	Schalkwijk	hekwerk
GM	120c	Bij Overeind 81	Schalkwijk	brug
GM	121a	Overeind 84	Schalkwijk	boerderij
GM	121b	Bij Overeind 84	Schalkwijk	koetshuis
GM	121c	Bij Overeind 84	Schalkwijk	hekwerk met toegangshek
GM	131a	Provincialeweg 11	Schalkwijk	villa
GM	131b	Achter Provincialeweg 10/11	Schalkwijk	garage
GM	131c	Bij Provincialeweg 11	Schalkwijk	hekpaal
GM	131d	Bij Provincialeweg 11	Schalkwijk	hekpaal
GM	132a	Provincialeweg 20	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	132b	Bij Provincialeweg 20	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	133a	Provincialeweg 27	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	133b	Bij Provincialeweg 27	Schalkwijk	bak/zomerhuis/schuur
GM	133c	Bij Provincialeweg 27	Schalkwijk	toegangshek met hekwerk
GM	133d	Bij Provincialeweg 27	Schalkwijk	plataan
GM	133e	Bij Provincialeweg 27	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	134a	Provincialeweg 32	Schalkwijk	woonhuis
GM	134b1	Bij Provincialeweg 32	Schalkwijk	hekwerk
GM	134b2	Bij Provincialeweg 32	Schalkwijk	hekwerk
GM	135a	Provincialeweg 38/39	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	135b	Bij Provincialeweg 38/39	Schalkwijk	schuur
GM	135c	Bij Provincialeweg 38/39	Schalkwijk	toegangshek en hekwerk

GM	136a	Provincialeweg 42	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	136b	Bij Provincialeweg 42	Schalkwijk	zomerhuis/schuur
GM	137a	Provincialeweg 48/48a	Schalkwijk	langhuisboerderij
GM	137b	Bij Provincialeweg 48/48a	Schalkwijk	hekwerk
GM	137c	Bij Provincialeweg 48/48a	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	137d	Bij Provincialeweg 48/48a	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	138a	Provincialeweg 56	Schalkwijk	dwarshuisboerderij
GM	138b	Bij Provincialeweg 56	Schalkwijk	schuur
GM	138c	Bij Provincialeweg 56	Schalkwijk	toegangshek en hekwerk
GM	139a	Provincialeweg 64	Schalkwijk	langhuisboerderij
GM	139b	Bij Provincialeweg 64	Schalkwijk	schuur
GM	139c	Bij Provincialeweg 64	Schalkwijk	toegangshek en hekwerk
GM	140a	Provincialeweg 65	Schalkwijk	villa
GM	140b1	Bij Provincialeweg 65	Schalkwijk	hekwerk
GM	140b2	Bij Provincialeweg 65	Schalkwijk	hekwerk
GM	141a	Bij Provincialeweg 66-66a	Schalkwijk	toegangshek en hekwerk
GM	141b	Bij Provincialeweg 66a	Schalkwijk	leilinde (Tilia x europaea)
GM	142	Bij Provincialeweg 70	Schalkwijk	schuur
GM	151a	Strijpweg 1	Tull en 't Waal	langhuisboerderij
GM	151b	Bij Strijpweg 1	Tull en 't Waal	schuur
GM	151c	Bij Strijpweg 1	Tull en 't Waal	leilinde (Tilia x europaea)
GM	151d	Bij Strijpweg 1	Tull en 't Waal	leilinde (Tilia x europaea)
GM	151e	Bij Strijpweg 1	Tull en 't Waal	leilinde (Tilia x europaea)
GM	157	Bij Veerweg 2	Schalkwijk	schuurberg
GM	163a	Waalseweg 3-3a	Tull en 't Waal	schoolgebouw
GM	163b	Bij Waalseweg 3/3a	Tull en 't Waal	brandspuithuisje
GM	164	Waalseweg 5	Tull en 't Waal	woonhuis
GM	165	Waalseweg 12	Tull en 't Waal	houten woonhuis
GM	166a	Waalseweg 18	Tull en 't Waal	houten woonhuis
GM	166b	Waalseweg 18	Tull en 't Waal	houten schuur
GM	166c	Bij Waalseweg 18	Tull en 't Waal	houten schuur
GM	167a	Waalseweg 26	Tull en 't Waal	langhuisboerderij
GM	167b	Bij Waalseweg 26	Tull en 't Waal	houten schuur
GM	168a	Waalseweg 33	Tull en 't Waal	langhuisboerderij
GM	168b	Bij Waalseweg 33	Tull en 't Waal	schuur
GM	168c	Bij Waalseweg 33	Tull en 't Waal	restant omgrachting
GM	168d	Bij Waalseweg 33	Tull en 't Waal	brug
GM	169a	Waalseweg 37	Tull en 't W.	langhuisboerderij

GM	169b	Bij Waalseweg 37	Tull en 't Waal	hekwerk
GM	170	Waalseweg 44	Tull en 't Waal	villa met aangebouwde schuur
GM	171a	Waalseweg 72	Tull en 't Waal	langhuisboerderij
GM	171b	Waalseweg bij 72	Tull en 't Waal	brug
GM	172a	Waalseweg 73	Tull en 't Waal	herenhuis
GM	172b	Bij Waalseweg 73	Tull en 't Waal	hoofdstructuur van het kerkhof
GM	172c	Bij Waalseweg 73	Tull en 't Waal	hardstenen grafsteen P. Cort CED Schut
GM	172d	Bij Waalseweg 73	Tull en 't Waal	tweetal oorlogsgraven
GM	172e	Bij Waalseweg 71/73	Tull en 't Waal	brug
GM	173	Waalseweg 84	Tull en 't Waal	langhuisboerderij
GM	174	Bij Waalseweg 85	Tull en 't Waal	schuur
GM	175a	Waalseweg 87	Tull en 't Waal	langhuisboerderij
GM	175b	Bij Waalseweg 87	Tull en 't Waal	brug
GM	176a	Waalseweg 89	Tull en 't Waal	langhuisboerderij
GM	176b	Bij Waalseweg 89	Tull en 't Waal	schuur
GM	176c	Bij Waalseweg 89	Tull en 't Waal	toegangshek
GM	176d	Bij Waalseweg 89	Tull en 't Waal	brug

GEMEENTE HOUTEN

CULTUURHISTORISCH ONDERZOEK EN ADVIES

HOUTEN-ZUID (SCHALKWIJK EN TULL EN 'T WAAL)

BIJLAGE 4 - BESTEMMINGSPLANREGELS

De navolgende regels voldoen aan de SVBP 2012, de Wabo en het Handboek Digitale Uitwisseling Bestemmingsplannen van de Gemeente Houten. De regels kunnen niet op zichzelf staan. Ze zijn bedoeld om te worden opgenomen in het in voorbereiding zijnde bestemmingsplan. Volgens de systematiek van het handboek worden de coderingen van de (dubbel)bestemmingen:

WR-C1: Waarde - cultuurhistorie 1 (karakteristieke bebouwing).

WR-C2: Waarde - cultuurhistorie 2 (historische waterlopen).

WR-C3: Waarde - cultuurhistorie 3 (historische wegen).

WR-C4: Waarde - cultuurhistorie 4 (ensembles).

ARTIKEL 1 - BEGRIPSBEPALINGEN

beschermd monument:

een beschermd monument als bedoeld in artikel 1.1, eerste lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht;

cultuurhistorische waarde:

waarden van een gebied of daar aanwezige zaken, verband houdend met het bouwkundig erfgoed, het stedenbouwkundig erfgoed, de historische groenwaarden, het historisch-geografisch erfgoed en de bekende en verwachte archeologische waarden;

deskundige op het gebied van cultuurhistorie:

de monumentencommissie of een andere persoon of instelling die door het college van burgemeester en wethouders is aangewezen en deskundig is op het gebied van cultuurhistorie;

ensemble:

ensemble (het geheel) van bestaande bebouwing en bijbehorende omgeving met daar aanwezige cultuurhistorische waarden en kenmerken;

gemeentelijk monument

een overeenkomstig de verordening van 31 augustus 2010 (Monumentenverordening) van de gemeente Houten als beschermd gemeentelijk monument aangewezen:

1. zaak, die van algemeen belang is wegens zijn schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde;
2. terrein dat van algemeen belang is wegens een daar aanwezige zaak bedoeld onder 1;

monumentencommissie:

de op basis van art.15 Monumentenwet 1988 ingestelde commissie met als taak het college op verzoek of uit eigen beweging te adviseren over de toepassing van de Monumentenwet 1988, de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, de verordening en het monumentenbeleid;

rijksmonument:

een ingevolge de Monumentenwet 1988 aangewezen beschermd monument.

DUBBELBESTEMMINGEN**Artikel X Waarde - Cultuurhistorie 1****X.1 Bestemmingsomschrijving**

- a. De voor 'Waarde - Cultuurhistorie 1' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemming(en), mede bestemd voor het behoud, herstel en versterking van de karakteristieke hoofdvorm van de bebouwing;
- b. De bestemming is primair ten opzichte van de bestemmingen(benoem de bestemmingen in het plan);
- c. Voor zover nog andere dubbelbestemmingen voor deze gronden zijn aangegeven, is de in artikel PM opgenomen voorraangsregeling van toepassing.

X.2 Bouwregels

Er mag uitsluitend worden gebouwd indien en voor zover:

- a. bebouwing mogelijk is krachtens de onderliggende bestemming, en
- b. de cultuurhistorische waarden niet worden aangetast door wezenlijke veranderingen in situering, massa, kapvorm, hoogtematen en gevelindeling.

X.3 Nadere eisen

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd om nadere eisen te stellen met betrekking tot de situering, afmetingen, vormgeving, kaprichting, kaphelling en/of kapvorm van bebouwing, indien dit noodzakelijk is voor de instandhouding en versterking van de cultuurhistorische waarden.

X.4 Afwijken van de bouwregels

- a. Burgemeester en wethouders kunnen een omgevingsvergunning verlenen voor afwijking van het bepaalde in lid 2 van dit artikel, met dien verstande dat er geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan de cultuurhistorische waarden;

met dien verstande dat:

1. voor de verlening van de omgevingsvergunning door het bevoegd gezag advies is ingewonnen bij de monumentencommissie;
2. de regels van de betreffende andere bestemmingen van toepassing zijn.

X.5 Omgevingsvergunning voor het slopen van een bouwwerk**X.5.1 Werken en werkzaamheden**

Het is verboden op of in de gronden met de dubbelbestemming 'Waarde - Cultuurhistorie 1' zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van het bevoegde gezag, het geheel of gedeeltelijk slopen van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en/of bouwwerken, anders dan ter uitvoering van een bouwplan waarvoor vergunning is verleend.

X.5.2 Uitzonderingen

Van het vereiste van een omgevingsvergunning zijn uitgezonderd werken en werkzaamheden die:

- a. van zodanig geringe omvang en/of ondergeschikte betekenis zijn dat daardoor geen onevenredige aantasting plaatsvindt van te beschermen karakteristieke hoofdvorm van de bebouwing;
- b. behoren tot normaal onderhoud, beheer of gebruik overeenkomstig de bestemming;

- c. reeds in uitvoering zijn, dan wel krachtens een verleende omgevingsvergunning reeds mogen worden uitgevoerd op het tijdstip van het van kracht worden van dit plan.

X.5.3 Toelaatbaarheid

De genoemde omgevingsvergunning in lid 5.1 kan slechts worden verleend, indien:

- a. geen onevenredige afbreuk gedaan wordt aan de karakteristieke hoofdvorm van de bebouwing;
- b. de karakteristieke hoofdvorm niet langer aanwezig is en niet zonder ingrijpende wijzigingen aan het gebouw kan worden hersteld;
- c. de karakteristieke hoofdvorm in redelijkheid niet te handhaven is;
- d. het delen van een gebouw of bijgebouwen betreft, die op zichzelf niet als karakteristiek vallen aan te merken, en door sloop daarvan geen onevenredige aantasting van de karakteristieke hoofdvorm plaatsvindt;
- e. het bevoegd gezag vooraf schriftelijk advies inwint van de monumentencommissie.
- f. In het belang van de cultuurhistorie kunnen burgemeester en wethouders aan de omgevingsvergunning verbinden de verplichting om de sloop te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van cultuurhistorie die voldoet aan door burgemeester en wethouders bij de vergunning te stellen kwalificaties.

X.6 Wijzigingsbevoegdheid

Burgemeester en wethouders kunnen het plan wijzigen:

- a. door de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 1" geheel of gedeeltelijk te verwijderen, indien:
 - 1. op basis van een cultuurhistorisch rapport is aangetoond dat de cultuurhistorische waarden niet langer aanwezig zijn op de betreffende als dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 1" aangewezen gronden, dan wel dat deze waarden niet meer als zodanig bescherming behoeven;
 - 2. de cultuurhistorische waarden welke aanwezig zijn op de met de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 1" gelegen gronden, redelijkerwijs niet langer of gedeeltelijk te handhaven zijn in relatie tot de functie die het bouwwerk moet of uitsluitend nog kan vervullen;
 - 3. zwaarwegende maatschappelijke belangen dit vergen.
- b. indien door verbeterwerkzaamheden, danwel door gewijzigde inzichten, een bouwwerk welke gelegen is op gronden waarop niet de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 1" van toepassing is, cultuurhistorische waarden bezit of verkrijgt, deze gronden tevens de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 1" toe te kennen.

Artikel X Waarde - Cultuurhistorie 2

X.1 Bestemmingsomschrijving

- a. De voor 'Waarde - Cultuurhistorie 2' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemming(en), mede bestemd voor het behoud, herstel en versterking van de historische karakteristiek van de betreffende waterloop;
- b. De bestemming is primair ten opzichte van de bestemmingen(benoem de bestemmingen in het plan);
- c. Voor zover nog andere dubbelbestemmingen voor deze gronden zijn aangegeven, is de in artikel PM opgenomen voorrangsregeling van toepassing.

X.2 Bouwregels

In afwijking van hetgeen in de overige voor deze gronden geldende bestemmingen is bepaald, mogen op deze gronden binnen deze dubbelbestemming geen bouwwerken gebouwd worden.

X.3 Afwijking bouwregels

- a. Burgemeester en wethouders kunnen een omgevingsvergunning verlenen voor afwijking van het bepaalde in lid 2 van dit artikel, met dien verstande dat er geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan de cultuurhistorische waarden;

met dien verstande dat:

1. voor de verlening van de omgevingsvergunning door het bevoegd gezag advies is ingewonnen bij de monumentencommissie;
2. de regels van de betreffende andere bestemmingen van toepassing zijn.

X.4 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, en-of van werkzaamheden

X.4.1 Werken en werkzaamheden

Het is verboden op of in de gronden met de dubbelbestemming 'Waarde - Cultuurhistorie 2' zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van het bevoegde gezag, de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te (laten) voeren:

- a. ophogen, egaliseren, afgraven, afschuiven en ontgronden;
- b. het graven en dempen van sloten en andere watergangen, het vergroten of verkleinen van het doorstromingsprofiel, het aanbrengen of verwijderen van (oever)beschoeiingen, bruggen, aanlegsteigers en meerpalen, dammen en stuwen en het aanbrengen van drainage;
- c. het vellen of rooien van houtgewas;
- d. het aanbrengen van diepwortelende beplanting en of bomen en opgaand gewas.

X.4.2 Uitzonderingen

Van het vereiste van een omgevingsvergunning zijn uitgezonderd werken en werkzaamheden die:

- a. van zodanig geringe omvang en/of ondergeschikte betekenis zijn dat daardoor geen onevenredige aantasting plaatsvindt van te beschermen historische karakteristiek van de betreffende waterloop;
- b. behoren tot normaal onderhoud, beheer of gebruik overeenkomstig de bestemming;
- c. reeds in uitvoering zijn, dan wel krachtens een verleende omgevingsvergunning reeds mogen worden uitgevoerd op het tijdstip van het van kracht worden van dit plan.

X.4.3 Toelaatbaarheid

De genoemde omgevingsvergunning in lid 4.1 kan slechts worden verleend, indien:

- a. geen onevenredige afbreuk gedaan wordt aan de cultuurhistorische waarden van de gronden;
- b. het bevoegd gezag vooraf schriftelijk advies inwint van de monumentencommissie.

X.5 Wijzigingsbevoegdheid

Burgemeester en wethouders kunnen het plan wijzigen:

- a. door de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 2" geheel of gedeeltelijk te verwijderen, indien:
 1. op basis van een cultuurhistorisch rapport is aangetoond dat de cultuurhistorische waarden niet langer aanwezig zijn op de betreffende als dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 2" aangewezen gronden, dan wel dat deze waarden geen bescherming meer behoeven;
 2. de cultuurhistorische waarden welke aanwezig zijn ter plaatse van de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 2", redelijkerwijs niet langer of slechts gedeeltelijk te handhaven zijn in relatie tot de functie die de gronden moeten of uitsluitend nog kunnen vervullen;
 3. zwaarwegende maatschappelijke belangen dit vergen.
- b. indien door verbeterwerkzaamheden, danwel door gewijzigde inzichten, een gebied waarop de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 2" niet van toepassing is, cultuurhistorische waarden bezit of verkrijgt, deze gronden tevens de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 2" toe te kennen.

Artikel X Waarde - Cultuurhistorie 3

X.1 Bestemmingsomschrijving

- a. De voor 'Waarde - Cultuurhistorie 3' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemming(en), mede bestemd voor het behoud, herstel en versterking van de historische karakteristiek van de betreffende weg;
- b. De bestemming is primair ten opzichte van de bestemmingen(benoem de bestemmingen in het plan);
- c. Voor zover nog andere dubbelbestemmingen voor deze gronden zijn aangegeven, is de in artikel PM opgenomen voorrangregeling van toepassing.

X.2 Bouwregels

In afwijking van hetgeen in de overige voor deze gronden geldende bestemmingen is bepaald, mogen op deze gronden binnen deze dubbelbestemming geen bouwwerken gebouwd worden.

X.3 Afwijking van de bouwregels

- a. Burgemeester en wethouders kunnen een omgevingsvergunning verlenen voor afwijking van het bepaalde in lid 2 van dit artikel, met dien verstande dat er geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan de cultuurhistorische waarden;

met dien verstande dat:

1. voor de verlening van de omgevingsvergunning door het bevoegd gezag advies is ingewonnen bij de monumentencommissie;
2. de regels van de betreffende andere bestemmingen van toepassing zijn.

X.4 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, en-of van werkzaamheden

X.4.1 Werken en werkzaamheden

Het is verboden op of in de gronden met de dubbelbestemming 'Waarde - Cultuurhistorie 3' zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van het bevoegde gezag, de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te (laten) voeren:

- a. ophogen, egaliseren, afgraven, afschuiven en ontgronden;
- b. het aanpassen van het beloop van bestaande wegen;
- c. het aanpassen van het dwarsprofiel van de weg, het verschuiven van de gebruiksstroken;
- d. het aanleggen of verharderen van wegen of paden of het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen;
- e. het vellen of rooien van houtgewas;
- f. het aanbrengen van diepwortelende beplanting en of bomen en opgaand gewas.

X.4.2 Uitzonderingen

Van het vereiste van een omgevingsvergunning zijn uitgezonderd werken en werkzaamheden die:

- a. van zodanig geringe omvang en/of ondergeschikte betekenis zijn dat daardoor geen onevenredige aantasting plaatsvindt van te beschermen historische karakteristiek van de betreffende weg;
- b. behoren tot normaal onderhoud, beheer of gebruik overeenkomstig de bestemming;
- c. reeds in uitvoering zijn, dan wel krachtens een verleende omgevingsvergunning reeds mogen worden uitgevoerd op het tijdstip van het van kracht worden van dit plan.

X.4.3 Toelaatbaarheid

De genoemde omgevingsvergunning in lid 4.1 kan slechts worden verleend, indien:

- a. geen onevenredige afbreuk gedaan wordt aan de cultuurhistorische waarden van de gronden;
- b. het bevoegd gezag vooraf schriftelijk advies inwint van de monumentencommissie.

X.5 Wijzigingsbevoegdheid

Burgemeester en wethouders kunnen het plan wijzigen:

- a. door de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 3" geheel of gedeeltelijk te verwijderen, indien:
 - 1. op basis van een cultuurhistorisch rapport is aangetoond dat de cultuurhistorische waarden niet langer aanwezig zijn op de betreffende als dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 3" aangewezen gronden, dan wel dat deze waarden als zodanig geen bescherming meer behoeven;
 - 2. de cultuurhistorische waarden welke aanwezig zijn op de met de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 3" gelegen gronden, redelijkerwijs niet langer of gedeeltelijk te handhaven zijn in relatie tot de functie die de betreffende gronden moeten of uitsluitend nog kunnen vervullen;
 - 3. zwaarwegende maatschappelijke belangen dit vergen.
- b. indien door verbeterwerkzaamheden, danwel door gewijzigde inzichten, een gebied waarop de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 3" niet van toepassing is, cultuurhistorische waarden bezit of verkrijgt, deze gronden tevens de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 3" toe te kennen.

Artikel X Waarde - Cultuurhistorie 4

X.1 Bestemmingsomschrijving

- a. De voor 'Waarde - Cultuurhistorie 4' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemming(en), mede bestemd voor het behoud, herstel en versterking van de cultuurhistorische en ruimtelijke waarden van het gebied en zijn bebouwing in onderlinge samenhang (ensemble);
- b. De bestemming is primair ten opzichte van de bestemmingen(benoem de bestemmingen in het plan);
- c. Voor zover nog andere dubbelbestemmingen voor deze gronden zijn aangegeven, is de in artikel PM opgenomen voorrangregeling van toepassing.

X.2 Bouwregels

In afwijking van hetgeen in de overige voor deze gronden geldende bestemmingen is bepaald, zijn op deze gronden binnen deze dubbelbestemming de volgende regels van toepassing:

- a. de oppervlakte en inhoud alsmede de goot- en bouwhoogte van bestaande gebouwen mag niet worden vergroot;
- b. bestaande kapvormen, kaphellingen, en kaprichtingen mogen niet worden veranderd;
- c. de inrichting van de gronden mag niet wezenlijk veranderen.

X.3 Nadere eisen

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd om nadere eisen te stellen met betrekking tot de situering, afmetingen, vormgeving, kaprichting, kaphelling en/of kapvorm van bebouwing, de inrichting en gebruik van gronden, indien dit noodzakelijk is voor de instandhouding en versterking van de archeologische, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden van het gebied.

X.4 Afwijking van de bouwregels

- a. Burgemeester en wethouders kunnen een omgevingsvergunning verlenen voor afwijking van het bepaalde in lid 2 van dit artikel, met dien verstande dat er geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan de archeologische, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden van het gebied;

met dien verstande dat:

1. voor de verlening van de omgevingsvergunning door het bevoegd gezag advies is ingewonnen bij de monumentencommissie;
2. de regels van de betreffende andere bestemmingen van toepassing zijn.

X.5 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, en-of van werkzaamheden

X.5.1 Werken en werkzaamheden

Het is verboden op of in de gronden met de dubbelbestemming 'Waarde - Cultuurhistorie 4' zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van het bevoegde gezag, de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te (laten) voeren:

- a. ophogen, egaliseren, afgraven, afschuiven en ontgronden;
- b. het aanpassen van het beloop van bestaande wegen;
- c. het aanpassen van het dwarsprofiel van de weg, het verschuiven van de gebruiksstroken;
- d. het aanleggen of verharderen van wegen of paden of het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen;
- e. het vellen of rooien van houtgewas;

- f. het aanbrengen van diepwortelende beplanting en of bomen en opgaand gewas;
- g. het graven en dempen van sloten en andere watergangen, het vergroten of verkleinen van het doorstromingsprofiel, het aanbrengen of verwijderen van (oever)beschoeiingen, bruggen, aanlegsteigers en meerpalen, dammen en stuwen en het aanbrengen van drainage;
- h. het geheel of gedeeltelijk slopen van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en/of bouwwerken, anders dan ter uitvoering van een bouwplan waarvoor vergunning is verleend.

X.5.2 Uitzonderingen

Van het vereiste van een omgevingsvergunning zijn uitgezonderd werken en werkzaamheden die:

- a. van zodanig geringe omvang en/of ondergeschikte betekenis zijn dat daardoor geen onevenredige aantasting plaatsvindt van te beschermen historische karakteristiek van de betreffende weg;
- b. behoren tot normaal onderhoud, beheer of gebruik overeenkomstig de bestemming;
- c. reeds op basis van de Monumentenwet 1988 of andere wettelijke regelingen zijn beschermd;
- d. reeds in uitvoering zijn, dan wel krachtens een verleende omgevingsvergunning reeds mogen worden uitgevoerd op het tijdstip van het van kracht worden van dit plan.

X.5.3 Toelaatbaarheid

De genoemde omgevingsvergunning in lid 5.1 kan slechts worden verleend, indien:

- a. geen onevenredige afbreuk gedaan wordt aan de archeologische, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden van het gebied;
- b. het bevoegd gezag vooraf schriftelijk advies inwint van de monumentencommissie.

X.6 Wijzigingsbevoegdheid

Burgemeester en wethouders kunnen het plan wijzigen:

- a. door de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 4" geheel of gedeeltelijk te verwijderen, indien:
 - 1. op basis van een cultuurhistorisch rapport is aangetoond dat de cultuurhistorische waarden niet langer aanwezig zijn op de betreffende als dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 4" aangewezen gronden, dan wel dat deze waarden niet meer als zodanig bescherming behoeven;
 - 2. de cultuurhistorische waarden welke aanwezig zijn op de met de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 4" gelegen gronden, redelijkerwijs niet langer of gedeeltelijk te handhaven zijn in relatie tot de functie die de gronden moeten of uitsluitend nog kunnen vervullen;
 - 3. zwaarwegende maatschappelijke belangen dit vergen.
- b. indien door verbeterwerkzaamheden, dan wel door gewijzigde inzichten, een bouwwerk en/of de gronden waarop de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 4" niet van toepassing is, cultuurhistorische waarden bezit of verkrijgt, deze gronden tevens de dubbelbestemming "Waarde - Cultuurhistorie 4" toe te kennen.